

SMERNICE ZA GLOBALNO OBRAZOVANJE

KONCEPTI I METODOLOGIJE GLOBALNOG
OBRAZOVANJA ZA EDUKATORE I KREATORE
POLITIKE

Razvila: Mreža Nedelje globalnog obrazovanja u saradnji sa
Severno-južnim centrom Saveta Evrope.
Izdavač: Severno-južni centar Saveta Evrope – LISABON 2008
Prvo izdanje 2008 – Dopunjena verzija 2010

Pisala: radna grupa za Smernice za globalno obrazovanje: Alicia Cabezudo,
Christos Christidis, Miguel Carvalho da Silva, Valentina Demetriadou – Saltet,
Franz Halbartschlager, Georgeta-Paula Mihai.
Kordinisao: Miguel Carvalho da Silva

SADRŽAJ

Uvodna reč i priznanja	4
Uvod	5
Osnovne informacije	6
Poglavlje 1 - ŠTA JE GLOBALNO OBRAZOVANJE?	9
Definicije i deklaracije	10
Globalno obrazovanje kao transformativni proces učenja	13
Poglavlje 2 - ZAŠTO GLOBALNO OBRAZOVANJE?	15
Naš svet danas: globalizovani svet	16
Učenje za naše globalno društvo	17
Ciljevi	18
Poglavlje 3 - KONCEPTI	19
Znanje – oblasti predloženog sadržaja	22
Veštine	22
Vrednosti i stavovi	24
Poglavlje 4 - METODOLOGIJA	27
Osnove za metodologiju globalnog obrazovanja	28
Metodološki pristupi u globalnom obrazovanju	30
Važne stavke u praksi globalnog obrazovanja	31
Metode za praktikovanje globalnog obrazovanja	37
Kriterijumi za planiranje i evaluaciju aktivnosti globalnog obrazovanja	44
Kriterijumi za selekciju i evaluaciju resursa	46
Kriterijumi za izradu nastavnih programa u formalnom i neformalnom obrazovanju	49
Evaluacija	52
Poglavlje 5 - BIBLIOGRAFIJA I RESURSI	59
Dodatak	60
Lista materijala (instrumenata) globalnog obrazovanja	62
Edukativni materijali Saveta Evrope	63
<i>Aneks I – Deklaracija u Maastrichtu o globalnom obrazovanju</i>	<i>65</i>
<i>Aneks II – POVELJA O GLOBALNOM OBRAZOVANJU</i>	<i>71</i>

UVODNA REČ I PRIZNANJA

Ovaj dokument treba posmatrati kao vodič za razumevanje i primenu globalnog obrazovanja i kao sredstvo za pedagošku obuku koje pomaže da se uspostave pristupi globalnom obrazovanju tamo gde još ne postoje, kao i da se obogate već postojeći. Njegov sadržaj je osmišljen tako što su u obzir uzete terenske prakse, ali i različite kulturne, geografske, društvene i ekonomske realnosti.

U premisi stoji da obrazovni procesi u formalnoj i neformalnoj postavci treba da otvore put boljem razumevanju sve više globalizovanog sveta. Takođe, pokreće se važno pitanje u odnosu na stručne odgovornosti edukatora i nastavnika, ulogu škola i različitih organizacija i institucija u unapređenju globalne svesti i povećanja znanja o problemima u nastavnim programima širom sveta, kako u projektima tako i aktivnostima neformalnog obrazovanja.

Autori žele da izraze svoje zadovoljstvo participatornim procesom koji je doveo do pisanja ovih smernica i mogućnosti da se govori o globalnom obrazovanju i doprinese njegovom razvoju, s obzirom da *Smernice za globalno obrazovanje* odražavaju perspektive različitih zainteresovanih strana. Bilo je, ujedno, izazovno i oplemenjujuće ujediniti različite i ponekad suprotne vidike i mišljenja u jedan dokument.

Hvala svima onima koji su doprineli na ovaj ili onaj način da ovaj dokument postane realnost, tj. članovima mreže *Nedelja globalnog obrazovanja* i partnerima koji su ljubazno prihvatili da deluju kao kritički prijatelji.

UVOD

Smernice za globalno obrazovanje su rezultat potrebe mreže praktičara globalnog obrazovanja Centra Sever-Jug – mreže *Nedelja globalnog obrazovanja* – da imaju zajedničko sredstvo, izgrađeno na iskustvu koje je stekla mreža i drugi partneri, da podrže edukatore da razumeju i uspešno primenjuju inicijative globalnog obrazovanja.

Nudeći poglede na globalno obrazovanje, kao i metode i kriterijume procene – uključujući razmenu praksi, sredstava i resursa – *Smernice* imaju za cilj jačanje celokupnog rada na globalnom obrazovanju. Takođe, cilj im je da pruže podršku stručnjacima u formalnom i neformalnom obrazovanju uvođenjem opštih elemenata koje oni mogu da razviju prema potrebama i na osnovu sopstvenih iskustava. Istovremeno, pomažu im da razmišljaju i postanu svesniji svojih aktivnosti u globalnom obrazovanju, da povećaju razmenu praksi globalnog obrazovanja i stvaraju sinergije između svih zainteresovanih strana, te da doprinesu obrazovnim politikama na lokalnom, regionalnom, nacionalnom i internacionalnom nivou.

Smernice za globalno obrazovanje su inicijativa *Programa za globalno obrazovanje* Centra Sever-Jug Saveta Evrope, uključujući tim edukatora iz mreže *Nedelja globalnog obrazovanja* koji je činio tim za izradu programa sa ovlašćenjem za nacrt *Smernica za globalno obrazovanje*. Proces pisanja je uključivao participativni metod na nekoliko nivoa koji su primenjivali edukatori globalnog obrazovanja i stručnjaci aktivno uključeni u globalno obrazovanje Centra i u programe za mlade. Štaviše, grupa mentora koja je prepoznata među evropskim i međunarodnim partnerima Centra Sever-Jug, uključuje, između ostalog, tim trenera sa Univerziteta Centra Sever-Jug za mlade i razvoj (*North-South Centre's University on Youth and Development*). Teme koje su predstavljene u *Smernicama* imaju za cilj pojašnjavanje fundamentalnih pitanja globalnog obrazovanja. One sugerišu strategije o tome kako izgraditi sadržaje, izneti ciljeve, veštine, vrednosti i stavove; nude vodič za metode, izradu nastavnih planova i programa, evaluaciju i pružaju korisne kontakte, linkove i bibliografiju.

Smernice bi trebalo posmatrati kao proces evolucije, koji treba redovno obavljati novim idejama i praksama iznetim od strane različitih partnera i u skladu s njihovim iskustvima.

Postoji štampana verzija *Smernica*, kao i elektronska verzija dostupna na sajtu Centra Sever-Jug www.nscentre.org. Elektronska verzija ima dodatno poglavlje koje prikazuje korisne linkove o globalnom obrazovanju, koji se redovno ažuriraju.

OSNOVNE INFORMACIJE

CENTAR SEVER-JUG SAVETA EVROPE (eng. *The North South Centre*)

Zvanični naziv Centra Sever-Jug (eng. *The North South Centre – NSC*) je Evropski centar za globalnu međuzavisnost i solidarnost, i predstavlja *parcijalni* sporazum Saveta Evrope. Ima 22 države članice: Azerbejdžan, Zelenortska Republika, Kipar, Finska, Nemačka, Grčka, Sveta Stolica, Island, Italija, Irska, Lihtenštajn, Luksemburg, Malta, Crna Gora, Maroko, Norveška, Portugal, San Marino, Srbija, Slovenija, Španija i Švedska.

Cilj delovanja Centra Sever-Jug Saveta Evrope je da obezbedi okvir za evropsku saradnju dizajniran da unapredi svest javnosti o pitanjima globalne međuzavisnosti i da promoviše politike solidarnosti koje su u skladu s ciljevima i principima Saveta Evrope, poštovanje ljudskih prava, demokratiju i koheziju. Rad Centra Sever-Jug zasniva se na tri principa: dijalogu, partnerstvu i solidarnosti. Vlade, parlamenti, lokalne i regionalne vlasti i organizacije građanskog društva čine partnere u kvadrilogu i uključeni su u aktivnosti Centra. Centar realizuje studije i organizuje debate, radionice i obuke. On deluje kao katalizator tako što olakšava organizovanje sastanaka između aktera iz različitih zemalja, radeći na pitanjima od zajedničkog značaja i ohrabrujući formiranje mreža.

Aktivnosti Centra Sever-Jug uključuju dva nivoa aktivnosti:

- unapređenje evropske svesti o pitanjima globalne međuzavisnosti i solidarnosti kroz obrazovanje i programe za mlade;
- promovisanje politika solidarnosti Centra Sever-Jug u skladu s ciljevima i principima Saveta Evrope kroz dijalog između Evrope, zemalja južnog Mediterana i Afrike.

PROGRAM GLOBALNOG OBRAZOVANJA CENTRA SEVER-JUG

Cilj Centra Sever-Jug, kad je u pitanju globalno obrazovanje, je da razvije, poboljša i održi strategije i izgradnju kapaciteta za globalno obrazovanje, a fokus bi mu bio na institucijama i stručnjacima u polju globalnog obrazovanja u formalnom, neformalnom i informalnom sektoru. Ovaj rad se bazira na uverenju da je globalno obrazovanje holističko „obrazovanje koje ljudima otvara oči i um za realnosti sveta i pokreće ih da stvore svet veće pravde, pravičnosti i ljudskih prava za sve“.¹ Imajući to u vidu, „podrazumeva se da globalno obrazovanje obuhvata razvojno obrazovanje, obrazovanje za ljudska prava, obrazovanje za održivost, obrazovanje za mir i sprečavanje sukoba i međukulturalno obrazovanje, budući da ima globalne dimenzije obrazovanja za građanstvo“.²

¹ Deklaracija o globalnom obrazovanju u Mاستrihtu, od 15. do 17. novembra 2002. Definicija je originalno formulisana tokom godišnjeg „Sastanka mreže Nedelje globalnog obrazovanja“ na Kipru, od 28. do 31. marta 2002. god.

² Deklaracija o globalnom obrazovanju u Mاستrihtu, od 15. do 17. novembra 2002, videti *Aneks I*

Program globalnog obrazovanja Centra Sever-Jug promoviše, unapređuje i jača ovu vrstu obrazovanja kako u zemljama članicama Saveta Evrope tako i na globalnom nivou. Ovaj program se zasniva na preporukama i rezultatima konferencija koje je Centar Sever-Jug organizovao u Atini (1996), Budimpešti (1999) i Matrihtu (2002).

Ideja o Povelji globalnog obrazovanja za države članice Saveta Evrope pojavila se na međunarodnoj radionici o *Partnerstvu globalnog obrazovanja – globalno obrazovanje u srednjim školama* koju je organizovao Centar Sever-Jug zajedno sa Ministarstvom za obrazovanje i verska pitanja Republike Grčke, u Atini, u martu 1996. Povelja o globalnom obrazovanju stigla je 1997. godine kao prvi referentni dokument o globalnom obrazovanju Centra Sever-Jug.

Od konferencije u Budimpešti, *Povezivanje i učenje za globalne promene*, juna 1999, Centar Sever-Jug je razvio mehanizam umrežavanja za stručnjake iz država članica Saveta Evrope kako bi delili strategije i prakse radi jačanja i unapređenja globalnog obrazovanja. Ovaj mehanizam je formalizovan i mreža *Nedelja globalnog obrazovanja* imala je svoj prvi sastanak u Lisabonu 2000. godine.

Ovaj pristup umrežavanja je podržan i promovisan kroz *Nedelju globalnog obrazovanja*, godišnji uvodni³ evropski događaj o unapređenju svesti o pokretanju prakse globalnog obrazovanja u formalnom, neformalnom i informalnom obrazovnom okviru. *Nedelja globalnog obrazovanja* je koordinisana uz pomoć mreže *Nedelja globalnog obrazovanja* i podržana je putem interaktivne veb stranice i periodičnih elektronskih biltena. Ovaj proces umrežavanja se ocenjuje tokom godišnjeg evaluacionog seminara *Nedelje globalnog obrazovanja*, sastanka na kojem mreža deli strategije za jačanje i unapređenje globalnog obrazovanja. Tokom ovog seminara bira se tema *Nedelje globalnog obrazovanja* za sledeću godinu.

Kongres globalnog obrazovanja u Matrihtu, održan 2002. godine, koji su organizovali Centar Sever-Jug i partneri, pojačao je vidljivost globalnog obrazovanja okupljajući stručnjake i kreatore politike da razmatraju evropski strateški okvir za poboljšanje i jačanje globalnog obrazovanja do 2015. godine. To razmatranje rezultiralo je *Deklaracijom* u Matrihtu.

U okviru procesa *Smernica za globalno obrazovanje*, Centar Sever-Jug odlučio je da *Smernice*, zajedno sa prethodnim inicijativama, kao što su Deklaracija o globalnom obrazovanju u Matrihtu, obezbede osnovu Centru Sever-Jug za sprovođenje konsultativnog procesa 2008. godine koji vodi do usvajanja preporuke od strane Komiteta ministara Saveta Evrope koji podržava globalno obrazovanje u svojoj državi članici. U maju 2011., Komitet ministara Saveta Evrope usvojio je *Preporuku o obrazovanju za globalnu međuzavisnost i solidarnost*, koja je prvi evropski pravni standard o globalnom obrazovanju. Ova preporuka nudi čvrstu osnovu za rad Centra na jednom od njegovih najvećih polja delovanja u Evropi i dalje.

³ Eng. kick-off

Centar Sever-Jug Saveta Evrope i Evropska komisija su se usaglasili da ujedine svoje napore za unapređenje globalnog obrazovanja i akcije mladih u Evropi i dalje. U tom cilju, te dve institucije su potpisale sporazum o zajedničkom upravljanju 28. novembra 2008. godine koji ima za cilj jačanje javnog razumevanja i kritičke podrške razvojnoj saradnji i postizanju Milenijumskih razvojnih ciljeva, pomoću ključnih aktera na polju globalnog obrazovanja. Ovaj projekat je, pre svega, zasnovan na ambiciji da se ojača globalno obrazovanje u novim državama članicama Evropske unije i, kao drugo, na unapređenju afričko-evropske saradnje mladih u kontekstu strategije EU-Afrika. Takođe, namenjen je uglavnom za aktere građanskog društva i lokalne vlasti.

Program globalnog obrazovanja se, takođe, zasniva na preporukama Rezolucije 1318 (2003) parlamentarne skupštine Saveta Evrope, koja preporučuje da države članice „promovišu globalno obrazovanje kako bi unapredile svest javnosti o održivom razvoju, imajući u vidu da je globalno obrazovanje značajno za sve građane kako bi stekli znanje i veštine razumevanja, učestvovanja i kritičkog delovanja na naše globalno društvo, kao osnaženi svetski građani“. Ovaj program dopunjava aktivnosti koje obavlja Generalni direktorat za obrazovanje, kulturu, mlade i sport Saveta Evrope u polju obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja za ljudska prava.

Ciljevi programa za globalno obrazovanje spadaju pod okvir Decenije obrazovanja za održivi razvoj Uneska Ujedinjenih nacija. Takođe, time što se odnosi na Milenijumske razvojne ciljeve, ovaj program ima za cilj da olakša diskusije i dijaloge među donosiocima političkih odluka, organizacijama građanskog društva i ekspertima, kroz partnerstvo i umrežavanje.

Deset godina nakon kongresa održanog u Mاستrihtu, postojala je potreba da se razmatra i olakša dijalog o dostignućima globalnog obrazovanja, da se razmotri stvarnost koja se menja i da se obrati pažnja na socijalne, ekonomske i ekološke izazove. Iz te perspektive, Centar Sever-Jug, Mreža globalnog obrazovanja i KONKORD odlučili su da održe **drugi Evropski kongres o globalnom obrazovanju: Obrazovanje, međuzavisnost i solidarnost u svetu koji se menja**, u Lisabonu 27. i 28. septembra 2012, kako bi garantovali posvećenost neophodnoj podršci i daljem jačanju i razvoju globalnog obrazovanja do 2015. i dalje, te unapredili svest o Preporukama za obrazovanje o globalnoj međuzavisnosti i solidarnosti i pomogli državama članicama da postave standarde u ovom polju.

POGLAVLJE 1

ŠTA JE GLOBALNO OBRAZOVANJE?

DEFINICIJE I DEKLARACIJE

Globalno obrazovanje je perspektiva obrazovanja koja nastaje iz činjenice da savremeni ljudi žive i međusobno deluju u sve više globalizovanom svetu. Za obrazovanje je ključno da pruža učenicima mogućnost i sposobnost da razmatraju i dele sopstvene vidike i uloge u okviru globalnog, međupovezanog društva kao i da razumeju i diskutuju o kompleksnim odnosima između zajedničkih društvenih, ekoloških, političkih i ekonomskih pitanja, kako bi iz toga izveli nove načine razmišljanja i delovanja. Međutim, globalno obrazovanje ne treba predstavljati kao pristup koji ćemo svi mi prihvatiti nekritički, s obzirom da već znamo da postoje dileme, tenzije, sumnje i različite percepcije u procesu obrazovanja kada se bavimo globalnim pitanjima.

Postoji više definicija globalnog obrazovanja. Deklaracija o globalnom obrazovanju u Matrihtu (2002) navodi:

Globalno obrazovanje je obrazovanje koje ljudima otvara oči i um za realnosti globalizovanog sveta i podstiče ih da učine da svet bude mesto veće pravde, jednakosti i ljudskih prava za sve.

Globalno obrazovanje obuhvata razvojno obrazovanje, obrazovanje za ljudska prava, obrazovanje za održivost, obrazovanje za mir i prevenciju sukoba i interkulturalno obrazovanje, s obzirom da ima globalnu dimenziju obrazovanja za građanstvo.

Razni međunarodni dokumenti odnose se na razvoj koncepta globalnog obrazovanja. Naveli smo neke od njih jer se svaki na svoj način fokusira na ovaj pristup i obogaćuje ga:

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima

Obrazovanje treba da bude usmereno na celokupan razvoj ljudske ličnosti i na jačanje poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda. Ono treba da promoviše razumevanje, tolerantnost i prijateljstvo među svim nacijama, rasnim i verskim grupama, kao i aktivnosti Ujedinjenih nacija za održavanje mira.

Član 26, Ujedinjene nacije, Generalna konferencija, San Francisko, 10. decembar, 1948.

www.un.org/education

Preporuka za obrazovanje za međunarodno razumevanje, saradnju i mir i za obrazovanje koje se odnosi na ljudska prava i osnovne slobode

Kombinujući učenje, obuku, informacije i aktivnosti, međunarodno obrazovanje treba da unapređuje određeni intelektualni i emocionalni razvoj pojedinca. Treba da gradi osećaj društvene odgovornosti i solidarnosti sa manje privilegovanim grupama i da vodi ka poštovanju principa ravnopravnosti u svakodnevnom ponašanju.

UNESKO, Generalna konferencija, Pariz, 19. novembar 1974.

www.unesco.org/education

Agenda 21, poglavlje 36: promovisanje obrazovanja, unapređenje javne svesti i obuka

Obrazovanje, uključujući formalno obrazovanje, unapređenje javne svesti i obuku trebalo bi prepoznati kao proces pomoću kojeg ljudska bića i društva mogu dostići svoj najveći potencijal. Obrazovanje je ključno za promovisanje održivog razvoja i unapređenje sposobnosti ljudi da se bave pitanjima razvoja i životne sredine.

Konferencija Ujedinjenih nacija o životnoj sredini i razvoju, Rio de Ženeiro, 3-14.jun, 1992.

www.un.org/esa/sustdev/documents

UNESKO - Deklaracija i integrisani okvir akcije za obrazovanje za mir, ljudska prava i demokratiju, Pariz 1995.

Uvod: Obrazovanje mora da razvije sposobnost poštovanja vrednosti slobode i sposobnosti potrebne za suočavanje sa izazovima vezanim za slobodu. To znači obučavati građane da rešavaju teške i neizvesne situacije, izgraditi u njima spremnost za autonomiju i individualnu odgovornost. To je povezano s uvažavanjem vrednosti građanskog učešća i sposobnosti udruživanja s drugim ljudima u cilju rešavanja problema i rada na izgradnji pravednog, miroljubivog i demokratskog društva.

UNESKO, Generalna konferencija, Pariz, novembar 1995.

www.unesco.org/education

Milenijumska deklaracija Ujedinjenih nacija, 2000.

Poglavlje: Vrednosti i principi

Verujemo da je glavni izazov s kojim se suočavamo danas obezbediti da globalizacija postane pozitivna sila za ljude sveta. Dok globalizacija nudi sjajne mogućnosti, koristi od globalizacije su trenutno nejednako podeljene, a njeni troškovi nejednako raspodeljeni. Uočili smo da se zemlje u razvoju i zemlje sa privredom u tranziciji suočavaju sa posebnim teškoćama kada odgovaraju na ovaj glavni izazov. Na taj način, samo uz velike i trajne napore da se stvori zajednička budućnost zasnovana na našoj zajedničkoj humanosti u svojoj svojoj različitosti, globalizacija može da bude potpuno primenjiva i pravična.

Rezolucija Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, Njujork, 8.septembar, 2000.

www.un.org/millenniumgoals

Dekada obrazovanja za održivi razvoj Ujedinjenih nacija, 2005-2014.

Osnovna vizija obrazovanja za održivi razvoj je svet u kome svi imaju priliku da imaju koristi od obrazovanja i nauče vrednosti, ponašanje i životni stil potreban za održivu budućnost i za pozitivne društvene transformacije.

Dekada obrazovanja za održivi razvoj Ujedinjenih nacija, međunarodna šema za implementaciju, januar 2005.

www.unesco.org/education

Evropski konsenzus za razvoj: doprinos razvojnog obrazovanja i unapređenja svesti, 2007.

Cilj razvojnog obrazovanja i unapređenja svesti je da omogući svakoj osobi u Evropi da ima doživotan pristup mogućnostima kojih bi trebalo da bude svestan i da razume interese za globalni razvoj i lokalnu i ličnu važnost tih interesa, te da odredi svoja prava i odgovornosti kao građanin međuzavisnog i promenljivog sveta tako što će uticati na promene za pravedni i održivi svet.

http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/PUBLICATION_CONSENSUS_EN-067-00-00.pdf

Evropska godina interkulturalnog dijaloga 2008.

Član 2: Ciljevi

1. Celokupni ciljevi Evropske godine interkulturalnog dijaloga su da doprinese (...) unapređenju svesti svih onih koji žive u EU, posebno mladih, o važnosti razvijanja aktivnog evropskog građanstva koje je otvoreno prema svetu, poštuje kulturne razlike i zasniva se na zajedničkim vrednostima u Evropskoj uniji kao što je utvrđeno u Članu 6. EU Sporazuma i Povelji o fundamentalnim pravima Evropske unije (...)

2. Posebni ciljevi Evropske godine interkulturalnog dijaloga su: da gaji ulogu obrazovanja kao važnog sredstva za učenje o različitosti, da poveća razumevanje drugih kultura i razvoj veština i najboljih društvenih praksi i naglasi centralnu ulogu medija u promovisanju principa jednakosti i međusobnog razumevanja.

Evropski parlament i Savet Evrope, Odluka br. 1983/2006/EC, 18.decembar, 2006.

<http://ec.europa.eu/culture/portal/events/current/dialogue2008>

Beli papir o interkulturalnom dijalogu Saveta Evrope, jun 2008.

Interkulturalni pristup nudi napredni model za prevazilaženje kulturnih različitosti. Takođe, predlaže koncepciju zasnovanu na individualnom ljudskom dostojanstvu (obuhvatajući naše zajedničko čovečanstvo i zajedničku sudbinu). Ako postoji evropski identitet koji bi trebalo da se ostvari, zasnivaće se na zajedničkim fundamentalnim vrednostima, poštovanju prema zajedničkom nasleđu i kulturnoj različitosti, kao i poštovanju prema jednakom dostojanstvu svih pojedinaca. Interkulturalni dijalog ima važnu ulogu kad je to u pitanju. On omogućava sprečavanje etničkih, religioznih, lingvističkih i kulturnih podela. On omogućava da se krene napred zajedno, da se bavimo našim različitim identitetima konstruktivno i demokratski na osnovu zajedničkih univerzalnih vrednosti.

<http://www.coe.int/t/dg4/intercultural>

Povelja o obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju za ljudska prava Saveta Evrope (usvojeno od strane Odbora ministara 11. maja 2010.)

Obrazovanje za demokratsko građanstvo i obrazovanje za ljudska prava su blisko povezani i međusobno se podržavaju. Obrazovanje za demokratsko građanstvo se primarno fokusira na demokratska prava i odgovornosti i aktivno učešće u vezi sa građanskim, političkim, socijalnim, ekonomskim, pravnim i kulturnim sferama društva, dok se obrazovanje za ljudska prava brine o širem spektru ljudskih prava i fundamentalnih sloboda u svakom aspektu ljudskih života.

Preporuka CM/Rec (2011)4 Odbora ministara državama članicama za obrazovanje za globalnu

međuzavisnost i solidarnost

(usvojena od strane Odbora ministara 5. maja 2011. na 1113. sastanku zamenika ministara)

Preporuka za obrazovanje za globalnu međuzavisnost i solidarnost sačinjava prvi evropski pravni standard za globalno obrazovanje.

http://www.coe.int/t/dg4/nscentre/GE/GE_recommendation2011.pdf

GLOBALNO OBRAZOVANJE KAO TRANSFORMATIVNI PROCES UČENJA

U ovim smernicama želimo da vidimo ulogu globalnog obrazovanja i ispitamo stavove, krećući se od kulture individualizma, koja često ide ruku pod ruku sa dominacijom, do kulture partnerstva zasnovane na dijalogu i saradnji. Prvi kulturni model karakteriše obrazovne sisteme u mnogim zemljama gde se globalne teme i razvijanje svesti o svetskim realnostima ne smatraju relevantnima za njihove nacionalne vizije. S druge strane, model partnerstva može dovesti do međunarodnog razumevanja i saradnje između nacija i naroda.

Aspekti dominacije postoje u mnogim različitim oblastima našeg društva i duboko su ukorenjeni u strukture obrazovnih sistema. Trenutni model obrazovanja odražava ovu dominaciju u velikoj meri. Njegova kritika ističe da ovaj model dovodi do protivničkih odnosa između pojedinaca i između naroda, posebno ako pripadaju različitim kulturama, religijama, socijalnim grupama ili imaju različita mišljenja.

Razdvajajući teme i kategorišući ih, stvorili smo hijerarhije znanja i obezvređili druge načine učenja.

Razdvojenost koja je stvorena ovim procesom sektorskog obrazovanja ne stavlja nas u povezani svet, tako da nismo bili u mogućnosti da izgradimo mostove da bismo se približili, upoznali i razumeli druge.

Globalno obrazovanje tiče se realizovanja vizije neophodne da bi se krenulo ka modelu partnerstva između naroda, kultura i religija na mikro i makro nivoima.

Transformativno učenje kroz globalno obrazovanje obuhvata duboku, strukturnu promenu u osnovnim premisama misli, osećanja i dela. To je obrazovanje i za um i za srce. Ovo podrazumeva radikalne promene u međupovezanosti i stvara mogućnosti za postizanje veće ravnopravnosti, socijalne pravde, razumevanja i saradnje među ljudima.

Tri glavne faze transformativnog učenja su čvrsto povezane sa globalnim obrazovanjem:

- *analiza trenutne situacije u svetu;*
- *vizija toga kako bi mogla da izgleda alternativa dominantnom modelu;*
- *proces promene odgovornog svetskog građanina.*

Globalno obrazovanje kao transformativno učenje podrazumeva procese participativnog donošenja odluka u svim ovim fazama. Cilj ove vrste učenja je da unapredi uzajamno znanje i kolektivnu samosvest. Globalno obrazovanje se bori protiv pohlepe, nejednakosti i egocentričnosti kroz saradnju i solidarnost umesto da deli ljudi kroz konkurenciju, konflikt, strah i mržnju.

Globalno obrazovanje kao transformativno učenje nudi način da se naprave promene na lokalnim nivoima kako bi se uticalo na globalne, u smislu razvoja građanstva kroz participativne strategije i metode, kako bi ljudi naučili kroz preuzimanje odgovornosti koje ne mogu biti ostavljene samo vlastima i drugim donosiocima odluka.

Na mikro, kao i na makro nivoima, globalno obrazovanje spaja agende iz različitih oblasti obrazovanja: razvojno obrazovanje, obrazovanje za ljudska prava, obrazovanje za održivost, obrazovanje za mir i sprečavanje sukoba, interkulturalno i međuverško obrazovanje, globalna dimenzija obrazovanja za građanstvo, itd – da bi se definisale zajedničke osnove globalnog obrazovanja.

Ovo će zaista uticati i na formalno i na neformalno obrazovanje, što igra ključnu ulogu u približavanju ljudi širem razumevanju svojih pravih moći da oblikuju budućnost.

Međutim, globalno obrazovanje ne tiče se samo globalnih tema, svetskih problema i sveukupnog pronalaska rešenja. Radi se, takođe, i o tome kako predvideti zajedničku budućnost sa boljim uslovima života za sve, povezivanjem lokalnih i globalnih perspektiva i kako učiniti ovu viziju stvarnom i mogućom, počevši od naše sopstvene male tačke u svetu. Transformativno učenje omogućava ljudima da oblikuju zajedničke vizije za pravedniji, održiviji svet za sve. Fokus na budućnost kakvu želimo je stoga ključan u takvoj transformativnoj viziji.

Globalno obrazovanje može da doprinese procesu vizije, ali takođe i da igra ulogu u stvaranju novih metoda gde su procesi društvenih kretanja i neformalnog učenja značajni jer stvaraju prostor za vrednosti, uspehe i pristupe koji nisu centralni za formalno učenje i daju glas svim ljudima uključujući i marginalizovane grupe.

Prebacujući fokus na transformaciju iz kulture proizvodnje i dominacije u kulturu partnerstva koja se zasniva na dijalogu i saradnji, globalno obrazovanje menja uspostavljena pravila globalne privrede, čineći da ljudsko dostojanstvo ponovo bude centralna vrednost.

POGLAVLJE 2

ZAŠTO GLOBALNO OBRAZOVANJE?

NAŠ SVET DANAS: GLOBALIZOVANI SVET

Kao rezultat mnogih veza međuzavisnosti između zemalja, svet u kome živimo razvio se u globalizovani sistem. Nedavna istorija nesumnjivo pokazuje da su na živote muškaraca i žena sa ove planete mogli da utiču događaji i procesi udaljeni hiljadama kilometara odavde. Svetski ekonomski, geopolitički i društveni odnosi, moderni načini komunikacije i tehnologija, mediji i prevoz omogućavaju brz protok informacija. I ljudi i roba predstavljaju i uzroke i karakteristike globalizacije kao procesa koji dovodi do nezavisnog sveta i do onoga što danas nazivamo globalizacijom.

Globalizacija je kompleksna i ambivalentna i njene posledice mogu biti i pozitivne i negativne.

Među pozitivnim posledicama globalizacije su širenje ljudskih vidika, pristup znanju i proizvodima nauke i tehnologije, multikulturalizam i interkulturalni vidici, povećanje mogućnosti, lični i društveni razvoj i mogućnosti deljenja ideja i zajedničke aktivnosti ka rešavanju zajedničkih problema.

Negativne posledice su uglavnom na društvenom, ekonomskom i ekološkom nivou. S jedne strane, rastuće siromaštvo je prisutno u društvu, kao i sve veći jaz između razvijenih zemalja i zemalja u razvoju i između privilegovanih i socijalno isključenih ljudi, niski životni standard, bolesti, prisilna migracija i kršenje ljudskih prava, eksploatacija slabih socijalnih grupa, rasizam i ksenofobija, konflikti, nesigurnost i povećani individualizam. S druge strane, postoji mnogo naknadnih ekoloških posledica kao što su efekat staklene bašte, klimatske promene, zagađenost i iscrpljivanje prirodnih resursa.

Mnogi moderni mislioci veruju da su glavni uzroci ovih negativnih posledica globalizacije nekontrolisane aktivnosti transnacionalizma i posledičnih političkih odluka koje uglavnom za cilj imaju unilateralni razvoj zasnovan najviše na dominantnosti tržišta, povećanoj potrošnji i konkurenciji i smanjenju društvenog blagostanja.

Svetskom svešću o globalnoj promeni ka održivijem, pravednijem razvoju i potrebom za međunarodnom saradnjom se u povećanoj meri bavilo kroz sporazume, deklaracije i kampanje. Njih su uglavnom širile međunarodne organizacije i pomagala povećana posvećenost građanskog društva.

Dakle, potreba za globalnim obrazovanjem kao međunarodnom dimenzijom u metodama učenja i podučavanja i u formalnom i u neformalnom obrazovanju kako bi se postiglo bolje razumevanje trenutnih problema u svetu i njihovih uticaja na lokalnom i globalnom nivou, ne predstavlja samo potrebu, nego i etički izazov u današnjem svetu.

UČENJE ZA NAŠE GLOBALNO DRUŠTVO

Globalizacija postavlja fundamentalne izazove za sve oblasti obrazovanja u svakoj zemlji. Istovremeno, omogućava pristup ljudima, kulturama, ekonomijama i jezicima na novi način. U tom kontekstu, obrazovanje o globalnim pitanjima može potpuno da se posmatra, u uslovima koje određuje tržište, kao unapređenje veština i znanja kako bi ljudi postali efikasni potrošači i radnici u globalnoj ekonomiji.

Međutim, važnost obrazovanja leži u pomaganju ljudima da prepoznaju svoju ulogu i individualne i kolektivne odgovornosti kao aktivni članovi ove globalne zajednice u smislu angažovanja za društvenu i ekonomsku pravdu za sve i za zaštitu i obnavljanje ekosistema zemlje.

Globalno obrazovanje je pedagoški koncept iza ove vizije.

Kao edukatori 21.veka, živimo u izazovnim vremenima i u kontroverznom svetu. Kako možemo pripremiti ljude da se suoče sa ovim izazovima? Šta su naše odgovornosti u svetu povećanog znanja i tehnološkog razvoja? Šta su naše odgovornosti u svetu siromaštva, nasilja, predrasuda i ekološke štete?

Globalno obrazovanje je novi pristup koji pokušava da dâ odgovor na ova pitanja. Cilj globalnog obrazovanja je da omogući učenicima da razumeju svetska pitanja, dok ih istovremeno obogaćuje znanjem, veštinama, vrednostima i stavovima poželjnim za svetskog građanina kako bi se suočio sa svetskim problemima. U tom smislu, globalno obrazovanje je proces individualnog i kolektivnog razvoja koji omogućava transformaciju i samotransformaciju. U suštini, to je društvena praksa. To je takođe trajna „priprema“ za život, u kome sticanje operativnih i emocionalnih sposobnosti za analiziranje i kritičko razmišljanje o realnosti omogućava učenicima da postanu aktivni društveni činiooci.

U tom kontekstu, u sve većoj meri se smatra da obrazovanje treba da pruži mogućnosti za realnu procenu savremenih problema u našem svetu bez pojačavanja negativnih slika neizbežno mračne i strašne budućnosti. Istovremeno se vodi polemika oko toga da li postoji potreba za većim mogućnostima u izradi nastavnih programa za kreativne i racionalne diskusije o različitim pogledima na alternative budućnosti. To je u skladu sa savremenim pokretima za inovaciju nastavnih programa u različitim zemljama koje ohrabruju fleksibilniju i otvoreniju perspektivu primenjujući novi sadržaj i koristeći aktivne metode i nove resurse. Globalno obrazovanje odgovara ovom pokretu.

CILJEVI

Globalno obrazovanje ima za cilj obrazovanje građana u socijalnoj pravdi i održivom razvoju.

Globalno obrazovanje ima za cilj otvaranje globalne dimenzije i holističke perspektive u obrazovanju da bi se pomoglo ljudima da razumeju kompleksne realnosti i procese današnjeg sveta i razviju vrednosti, stavove, znanja i veštine koji će im pomoći da se suoče sa izazovima međupovezanog sveta.

Globalno obrazovanje pomaže učenicima da shvate neke od kompleksnih procesa koji vode do nasilja i konflikta na individualnim, kolektivnim, nacionalnim i globalnim nivoima i da budu svesni nekih od načina na koje se ovi konflikti mogu sprečiti ili rešiti. Promovisanjem razumevanja različitih kultura i jačanjem uloge ljudi kao dinamičnih igrača za pravedniji i ravnopravniji svet za sve, globalno obrazovanje ima za cilj građenje stavova koji vode do konstruktivnog, nenasilnog rešavanja konflikta.

Globalno obrazovanje ima za cilj razvijanje zajednica učenja, u kojima su učenici i edukatori ohrabreni da kroz saradnju rade na svetskim pitanjima.

Globalno obrazovanje ima za cilj stimulisanje i motivisanje učenika i edukatora da se približe svetskim pitanjima kroz inovativno podučavanje i pedagogiju.

Globalno obrazovanje ima za cilj izazivanje programa i praksi formalnog i neformalnog obrazovanja uvođenjem sopstvenog sadržaja i metodologije.

Globalno obrazovanje ima za cilj prihvatanje različitosti i međuzavisnosti i stvaranje uslova kako bi drugi mogli da se izraze i razviju osećaj solidarnosti.

Globalno obrazovanje pomaže učenicima da razviju alternative kada donose lične i javne odluke i da razmišljaju o posledicama svojih izbora, negujući time duh „globalne odgovornosti građanina sveta“.

Globalno obrazovanje promoviše učešće u akciji. Drugim rečima, poziva edukatore i učenike da deluju dinamično za pravedniji i ravnopravniji svet za sve.

POGLAVLJE 3

KONCEPTI

Globalno obrazovanje, na neki način, objedinjuje sve pedagoške koncepte u vezi sa stvarnostima današnjeg sveta. Stoga, to je otvoreni, neprekidni, multidimenzionalni koncept pravovremenog opšteg obrazovanja. Osim toga, takođe se smatra kolektivnim, holističkim odgovorom na istorijski izazov podržavanja aktivnih svetskih građana u stvaranju i rekreiranju različitog, ravnopravnijeg, pravednijeg, miroljubivijeg i održivijeg sveta koji se zasniva na solidarnosti.

Globalno obrazovanje omogućava ljudima da razviju **znanje, veštine, vrednosti i stavove** neophodne za obezbeđivanje pravednog, održivog sveta u kome svako ima pravo da ispuni svoj potencijal

Kako je pomenuto u Poglavlju I., globalno obrazovanje ne bavi se samo različitim perspektivama globalizovanih tema i *onim što podučavate i učite* o njima. Zapravo postoji neophodno jedinstvo između sadržaja, forme i konteksta u kojem se odvija proces učenja.

Ako je globalno obrazovanje učenje čiji cilj mora biti promena da bi se uspostavilo obrazovanje koje ne reprodukuje sistem nego predviđa društvenu transformaciju *otvara ljudima oči*⁴ očigledno je da se tradicionalna definicija sadržaja mora zameniti novom perspektivom koncepta.

Sadržaji globalnog obrazovanja koji su ovde predloženi ne nastaju iz apstraktnih kategorija nego iz ljudskih potreba, zarobljenih u njihovim sopstvenim izrazima.

Tradicionalni koncept sadržaja je zamenjen:

- a) analizom događaja i razvoja koji se dešavaju na mikro nivou u najbližoj realnosti;
- b) izborom određenih tema u vezi sa tim događajima;
- c) prepoznavanjem veza sa makro svetom i dijalozima između njih.

Stoga u procesu učenja globalnog obrazovanja učenici i edukatori zalaze dublje u korene i uzroke događaja i razvoja i dele ideje o mogućim rešenjima u dinamičnoj vežbi opservacije, analize, refleksije i razmene informacija koje stvaraju novi krug znanja i interesa.

Rodne, socijalne, etničke, religiozne, socijalno-ekonomske i kulturne razlike će teći kroz dijalog i predstavice se u stavkama i problemima o kojima se raspravlja i takođe će biti dio diskusija o mogućim rešenjima. U ovom procesu znati nije gomilanje znanja, informacija ili podataka o određenoj temi ili problemima. Znati, znači svakodnevno znanje, voditi računa o svim aspektima života i razmišljati lokalno i globalno u povezanom, međuzavisnom razumevanju tako da spoljni svet postane deo analize svakodnevnog života, pokrećući proces učenja.⁵

Sadržaj je stoga, rezultat konstantne međuveze između apstraktnog teorijskog znanja i konkretnog iskustva iz svakodnevnog života. Ako se u procesu stvaranja ovog sadržaja konkretna ponašanja u specifičnim kontekstima transformišu, to zovemo praksom – fenomenom koji iskorenjuje razliku između apstraktnog sadržaja i ponašanja u kontekstu.⁶

Sadržaji u globalnom obrazovanju premošćavaju probleme u mikro kontekstu globalnim pitanjima (koji su takođe problemi u makro kontekstu) i prelaze sa bliske realnosti (porodica, komšiluk, škola, grad) na srednju (posrednu - regija, država) i daleku realnost (svet). Stoga je neophodno pratiti probleme i pitanja na svim ovim nivoima da bi se konstantno istraživao odnos između makro i mikro, jedan od najpoznatijih metodoloških pristupa za razumevanje globalizovanih tema.⁷

4 Pogledati „Deklaraciju u Mاستrihtu“ u Poglavlju A.

5 Pogledati „Mikro/makro veza“ u Poglavlju D, Metodologija.

6 Pogledati Paulo Freire – *Pedagogija ugnjetavanih*. Poglavlje 4 razvija ovaj concept.

7 Pogledati „Deklaraciju u Mاستrihtu“ i druge definicije Globalnog obrazovanja u Poglavlju A.

ZNANJE – OBLASTI PREDLOŽENOG SADRŽAJA

Globalno obrazovanje ne uvodi nove sadržaje, nego obogaćuje koncepte i sadržaje svih tema i polja obrazovanja u vezi sa globalnim razvojem šireći njihove dimenzije.

Znanje o procesu globalizacije i razvoju svetskog društva

Fokusi globalnog obrazovanja su socijalna pravda i održivi razvoj kako bi svako dobio životnu šansu. Stoga oblasti sadržaja iz kojih globalno obrazovanje može da izvuče svoje teme obuhvataju ključna pitanja kao što su: životni uslovi na lokalnom nivou i u drugim delovima sveta, multikulturalna društva, socijalni, politički, ekonomski i kulturni konteksti, strukturno i direktno nasilje, međuzavisnosti između regiona, zemalja i kontinenata i ograničeni prirodni izvori, informaciono društvo i mediji.

Znanje istorije i filozofije univerzalnih koncepata čovečnosti

Globalno obrazovanje pruža znanje o univerzalnim konceptima čovečnosti kao što su: ljudska prava, demokratija i dobro upravljanje, ekonomija, socijalna pravda, poštena trgovina, rodna ravnopravnost, mir i transformacija konflikta, građanstvo, različitost, međukulturalni i međuverški dijalog, održivi razvoj, zdravlje i jednak pristup naučnim i tehnološkim dostignućima.

Znanje o zajednicama i razlikama

Globalno obrazovanje pruža znanje o zajednicama i različitim životnim stilovima, kulturama, regionima i generacijama. Ljudi u svim krajevima sveta imaju emocije, radosti i tuge. Razumevanje sličnosti i razlika čini da se lakše poštuju različitosti.

VEŠTINE

Kritičko mišljenje i analiza

Globalno obrazovanje treba da pomogne učenicima da rešavaju probleme otvorenog, kritičkog uma, razmišljaju o njima i budu spremni da razmatraju svoje stavove u svetlu novog dokaza i racionalnog argumenta. Treba da budu sposobni da prepoznaju i suoče se sa predrasudama, indoktrinacijom i propagandom.

Promena perspektivnog ili multi-perspektivnog pristupa

Globalno obrazovanje treba da omogući učenicima da menjaju perspektive i gledaju na situacije sa različitim gledišta.

Prepoznati negativne stereotipe i predrasude

Globalno obrazovanje treba da omogući učenicima da prepoznaju negativne stereotipe i predrasude i da im se aktivno suprotstave.

Međukulturalne sposobnosti u komunikaciji

Globalno obrazovanje treba da pomogne učenicima da se bave kulturnim raznovrsnostima jezika i kodova kako bi se postiglo međusobno razumevanje. U današnjim mozaičnim kulturama, moramo prihvatiti ideju da svaka socio-kulturna grupa može doprineti obogaćivanju našeg života u zajednici kroz razmenu elemenata identiteta, dijalog, učešće svih članova multukulturalne zajednice.

Timski rad i saradnja

Globalno obrazovanje treba da pomogne učenicima da cene vrednost saradivanja u zajedničkim zadacima i da rade zajedno sa ostalim pojedincima i grupama ka zajedničkom cilju.

Empatija

Globalno obrazovanje treba da omogući učenicima da razumeju gledišta i osećanja drugih, posebno onih koji pripadaju grupama, kulturama i nacijama drugačijim od njihovih.

Dijalog

Globalno obrazovanje treba da razvije veštine dijaloga, kakve su aktivno slušanje, poštovanje tuđih mišljenja i konstruktivna pouzdanost.

Pouzdanost

Globalno obrazovanje treba da omogući učenicima da komuniciraju jasno i pouzdano sa drugima tj. ni na agresivan način koji osporava tuđa prava, ali ni na pasivan način koji osporava njihova sopstvena prava.

Rešavanje kompleksnosti, kontradiktornosti i nesigurnosti

Globalno obrazovanje pomaže učenicima da razumeju kompleksnost sveta, da budu svesni kontradiktornosti i nesigurnosti i razumeju da ne postoje jednodimenzionalna rešenja za kompleksne probleme.

Rešavanje konflikata i transformacije konflikta

Globalno obrazovanje treba da omogući učenicima da se suoče sa konfliktima i da ih rešavaju na konstruktivan, sistematičan način.

Kreativnost

Globalno obrazovanje treba da stimuliše maštu da se razmišlja i radi na globalnim pitanjima na kreativan i prijatan način.

Istraživanje

Globalno obrazovanje treba da omogući učenicima da tragaju za znanjem o globalnim pitanjima koristeći različite izvore.

Donošenje odluka

Globalno obrazovanje treba da omogući učenicima da učestvuju u procesima odlučivanja i preuzmu inicijative kroz demokratske procedure.

Bavljenje medijima

Globalno obrazovanje treba da omogući učenicima da razviju medijsku svest i da kritički pristupe informacijama.

Bavljenje naukom i modernim tehnologijama

Globalno obrazovanje treba da učenicima pruži veštine potrebne za odgovorno korišćenje novih naučnih i tehnoloških dostignuća.

VREDNOSTI I STAVOVI

Osnovne vrednosti omogućavaju edukatorima da pojasne osnovne principe procesa učenja, davajući im smernice kako da izaberu sadržaje, identifikuju i koriste izvore informacija, kreiraju strategije podučavanja učenja-ocenjivanja i razviju oblasti praktične intervencije za učenika.

Krajnja svrha globalnog obrazovanja je da se izgrade vrednosti zasnovane na znanju o globalnim pitanjima i na relevantnim veštinama u cilju građenja stavova za odgovorno globalno građanstvo na individualnom i kolektivnom nivou. Ove vrednosti mogu obuhvatati:

Samopoštovanje, samopouzdanje i poštovanje drugih

Globalno obrazovanje podstiče učenike da razvijaju osećaj sopstvenih vrednosti i ponosa u sopstvenoj društvenoj, kulturnoj i porodičnoj pozadini. Takođe ih podstiče da razviju osećaj za vrednosti drugih, posebno onih čija se pozadina razlikuje od njihove.

Društvena odgovornost

Globalno obrazovanje podstiče učenike da razvijaju solidarnost i osećaj brige za društveno pravedniji, sigurniji i mirniji svet na lokalnim, nacionalnim i internacionalnim nivoima.

Ekološka odgovornost

Globalno obrazovanje podstiče učenike da vode računa o ravnoteži prirodnog okruženja na lokalnom i globalnom nivou.

Otvorenost uma

Globalno obrazovanje promovise približavanje drugačijim izvorima informacija, kulturama, događajima, kritičkog, otvorenog uma.

Vizionarski stavovi

Globalno obrazovanje ohrabruje učenike da razviju razne vizije o tome kako bi mogao da izgleda bolji inkluzivni svet u našoj zajednici, u drugim zajednicama i u svetu kao celini.

Proaktivno i participativno članstvo u zajednici

Globalno obrazovanje jača osećaj pripadnosti zajednici (lokalno-globalno) u kojoj se znaju i poštuju individualna i kolektivna prava i odgovornosti, stvarajući osećaj uzajamne podrške i potrebe za učešćem u zajedničkim odlukama, time promovišući principe pluralizma, nediskriminacije i socijalne pravde.

Solidarnost

Globalno obrazovanje vodi do aktivne solidarnosti čineći da svetski građani postanu svesni svetskih realnosti i budu angažovani u radu na održivijem svetu koji se zasniva na jednakim ljudskim pravima, dijalogu i saradnji.

POGLAVLJE 4

METODOLOGIJA

METODOLOGIJA

Metodologija, kao sistem principa i pravila koji prethode praksi i analiziraju je, sistematično proučava odnos između metoda i teorije u svakoj nauci.

Razlika između metodologije i metoda može pomoći u ovom delu: metodologija, kao srž epistemologije, je naučni temelj i razvoj metoda sa ciljem da se stvore osnove za stvaranje novih specifičnih metoda ili za studiju i analizu postojećih. Metoda je planirana procedura koja reguliše tok akcije preduzete da se postignu utvrđeni ciljevi u određenoj nauci.

Metodologija u obrazovanju, a posebno u globalnom obrazovanju, je više od diskusije o metodama učenja; metodologija je važan stub obrazovne politike. Više od toga kako podučavati ili kako razviti aktivnosti učenja, metodologija obuhvata sve stavke onoga što predstavlja obrazovanje. U tom smislu sadržaj bilo koje obrazovne aktivnosti treba da bude direktno povezan sa metodama koje će se koristiti u okviru grupe učenja da bi se ispunili ciljevi izabrane aktivnosti. Ovaj osnovni iskaz postaje ključan ako prihvatimo da je svaka aktivnost u svakoj grupi, u formalnom i neformalnom obrazovanju, primena šireg ideološkog konteksta. Stoga se metodološka pitanja ne smeju posmatrati samo u vezi sa posebnim aktivnostima učenja, nego kao okvir stalnog procesa učenja povezanog sa glavnim ciljevima obrazovanja i u dinamičnoj interakciji sa procesom evaluacije.

Ako se složimo da svaki oblik obrazovanja utiče na način razmišljanja, ponašanja i življenja ljudskih bića, možemo zaključiti da je svaka diskusija o ulozi metodologije u obrazovanju bliska celokupnoj diskusiji o ulozi obrazovanja u našim zajednicama.

OSNOVE ZA METODOLOGIJU GLOBALNOG OBRAZOVANJA

Da bismo razmatrali osnove metodologije globalnog obrazovanja, moramo se vratiti na glavni koncept u Deklaraciji o globalnom obrazovanju u Matrihtu:

„Globalno obrazovanje je obrazovanje koje otvara ljudima oči i umove za realnosti globalizovanog sveta.“

Metodologija globalnog obrazovanja mora biti povezana sa realnostima sveta. To znači da se ona pre svega zasniva na realnosti, kontekstima i potrebama naše grupe za učenje, zatim na realnosti lokalnog društva koje okružuje tu grupu, te na realnosti globalnog društva koje utiče na naše lokalne realnosti i na njihove međusobne odnose. To zahteva prvo pojašnjavanje svih koncepta kojima se bavimo a zatim korišćenje širokog spektra resursa, prilagođenih različitim kapacitetima i karakteristikama grupa (tj. godine, znanje jezika, kulturna pozadina i fizičke sposobnosti) i povezanih sa stilovima učenja.

Ciljevi i različite faze aktivnosti moraju biti jasne i razumljive svima kako bi se omogućilo učešće svih, ali i izgradilo zajedničko razumevanje stvarnosti sveta i kako su te stvarnosti međusobno povezane.

Neki primeri i pitanja mogu nam pomoći da razmatramo proces učenja korak po korak:

- *Ko su ljudi u ovoj grupi (edukatori i učenici)?*
- *Odakle dolaze (kulturalna pozadina, itd)?*
- *Kako su njihovi kulturni identiteti zapaženi u grupi i društvu u kome žive?*
- *Zašto su ovde?*
- *Kako se osećaju u ovoj grupi?*
- *Kako se ponašaju jedni prema drugima?*
- *Kako svako od njih reaguje na ponašanje edukatora?*
- *Kako se edukator oseća i reaguje na ponašanje učenika, pojedinačno i grupno?*

Razumevanje grupe za učenje je *sine qua non*⁸ za sve edukatore, posebno kada se bave pitanjima globalnog obrazovanja.

Imajući u vidu da ne postoji lični ili kolektivni kulturni identitet koji je statičan u našem globalizovanom svetu, ključno je razumeti ljude u grupi za učenje.

Definisanje oblasti znanja kojom ćemo se baviti shodno potrebama grupe za učenje je veoma važno.

Jednako je važno i kako ćemo se baviti i stvoriti odgovarajuću atmosferu za učenje, izgraditi mostove komunikacije i poverenja i stvoriti ohrabrujući, bezbedan i prijatan prostor za *učenje od drugih i učenje sa drugima*, gde se svi osećaju samopouzdanost i imaju osećaj pripadnosti.

Kako mi kao edukatori postizemo ovaj cilj? Koju proceduru pratimo?

Odgovor je ponovo pitanje. *Da li je moguće razumeti svaku različitu ličnost i uneti deo njegovog/njenog života u grupu koristeći **jednu** metodu, **jednu** aktivnost i **jedno** sredstvo?*

Odgovori mogu biti **razne**, privlačne, participativne, kreativne i fleksibilne aktivnosti koje obuhvataju sve učenike i poštuju njihove želje, ličnosti, živote, kulturne pozadine i dostojanstvo.

Globalno obrazovanje inspiriše ljude da stvore svet veće pravde, jednakosti i ljudskih prava za sve.

Diskutovanje o fundamentalnim konceptima pravde, jednakosti i ljudskih prava sa ljudima zahteva metode koje vode do kritičkog razmišljanja i analize – procedura istraživanja, aktivnosti zasnovanih na studijama, istraživanjima i ispitivanjima. Istovremeno, sadržaj aktivnosti učenja mora da bude povezan

⁸ Uslov bez koga je nešto nemoguće

sa životima ljudi, stvarnim situacijama i ljudskim iskustvima da bi se podigla svest učenika o nepravdi i nejednakosti. Takođe je bitno prepoznati i proučavati dela pravde, uslove jednakosti i poštovanja ljudskih prava u svakodnevnom životu ljudi, kako bi se govorilo o kontekstu koji dozvoljava i stvara takve vrednosti u našem društvu.

Evidentno je da je pravi demokratski dijalog između svih aktera uključenih u proces učenja neophodan da bi se održao stalan proces kritičkog i kreativnog istraživanja sveta, kako bi se olakšalo građenje kolektivnog znanja i zajedničkog razumevanja sveta u kome živimo. Neophodna je integracija raznovrsnih relevantnih komponenti datih sistema vrednosti i moći i diskusija o međuzavisnosti između ljudskih stvarnosti.

Holistički pristup teži da razume direktne i indirektne odnose između oblika moći, nasilja i nepravde na svim nivoima, i vrednosti, praksi i neophodnih uslova potrebnih za njihovo prevazilaženje. Prelazak sa neznanja i ravnodušnosti na znanje i svesnost o globalnim problemima može da bude rezultat procesa učenja povezivanjem ličnog sa kolektivnim i lokalnog sa globalnim kontekstom. Prelazak sa znanja i svesti na dela, sa ciljem stvaranja *sveta veće pravde, jednakosti i ljudskih prava za sve*, može biti rezultat procesa učenja koji teži da razvije kritičko osnaživanje i podstakne sposobnost učenika da učestvuju u procesu kolektivnog donošenja odluka i radnjama na transformaciji na lokalnom nivou u tom pravcu.

Jednako je važno povezati teorijsko znanje sa društvenim realnostima prošlosti i sadašnjosti, da bi se shvatili fundamentalni principi istorijskog procesa kako bi se razumelo kako i zašto je čovečanstvo došlo do sadašnje kompleksne situacije na lokalnom i globalnom nivou i kako bi se razvile pozitivne vizije budućnosti.

METODOLOŠKI PRISTUPI U GLOBALNOM OBRAZOVANJU

Učenje na osnovu saradnje

U kooperativnom učenju postoji pozitivna međuzavisnost između nastojanja učesnika da uče. Oni teže ka međusobnoj podršci tako da svaki član grupe dobije nešto zbog truda onog drugog. Postoji pozitivna međuzavisnost u posvećenosti učesnika da rade zajedno. Metod dozvoljava učenje kroz interakciju, povećava veštine komunikacije učesnika i jača njihovo samopoštovanje.

Učenje na osnovu problema

Metodologije zasnovane na problemu ohrabruju ljude da pitaju i odgovore na pitanje, koristeći prirodnu radoznalost prema određenim događajima ili temama. Učesnici su pozvani da razmišljaju o pitanjima na koja

nema apsolutnih odgovora ili lakih razvoja i koja reflektuju kompleksnost situacija iz stvarnog sveta. Učenje zasnovano na problemu otvara put za aktivni, suzdržljivi pristup procesu učenja, orijentisan na zadatak.

Učenje na osnovu dijaloga

Dijalog stvara oralnu interakciju između učesnika koja stimuliše razmenu ideja. On funkcioniše kao most između ljudi i stvara prijateljski prostor za razvijanje misli, razmišljanja i predloga čak i ako su suprotni ili različiti. Dijalog pomaže da se razviju komunikacija i veštine slušanja, tako da promovišu razumevanje različitih problema i gledišta. To je jedna od najvažnijih metoda u globalnom obrazovanju.

KRITERIJUMI ZA BIRANJE I PROCENJIVANJE METODA GLOBALNOG OBRAZOVANJA			
METODE GLOBALNOG OBRAZOVANJA MORAJU DA BUDU:		METODE GLOBALNOG OBRAZOVANJA:	
<ul style="list-style-type: none"> • interesantne • privlačne • motivišuće • izazovne • participativne • kolaborativne • realne, ali optimistične • obećavajuće 	<ul style="list-style-type: none"> • reflektivne • usmerene na različite ljude • raznolike i promenljive • sa fokusom na učesnike u učenju • kreativne • interaktivne • demokratske • dinamične 	<ul style="list-style-type: none"> • se zasnivaju na dobrim resursima • su koherentne sa sadržajem globalnog obrazovanja • ne „predaju“ nego obrazuju • unapređuju svest • promovišu dijalog • stvaraju osećaj pripadnosti • podstiču odgovornost svih • uključuju ljude 	<ul style="list-style-type: none"> • poštuju učesnike u učenju • zasnivaju se na ljudskim vrednostima • razvijaju kritičko razmišljanje • povezuju lokalno sa globalnim • stimulišu akcije • povezuju sadržaj sa praksom • zasnivaju se na makro/mikro • promovišu ljudske vrednosti

VAŽNE STAVKE U PRAKSI GLOBALNOG OBRAZOVANJA

U formalnom i neformalnom globalnom obrazovanju sledeće stavke se smatraju bitnim:

Definisanje i razumevanje grupe za učenje:

Kao što je u svim oblicima obrazovanja razmatranje situacije i pozadine grupe za učenje fundamentalno: u globalnom obrazovanju je ključno. Prilikom kreiranja programa globalnog obrazovanja i biranja odgovarajućih metoda, prvo moraju da se uzmu u obzir: godine, broj učesnika, njihove socijalne i kulturne različitosti u odnosu na odabrane teme, vreme, kao i raspoloživi materijalni resursi. Primarni element je započeti sa istraživanjem potreba učenika i konteksta koje ih okružuje. Ovo je posebno značajno za stvaranje programa globalnog obrazovanja kada nastavni planovi i programi nisu propisani.

Relevantne diskusije i osnovni upitnici su najčešće metode za identifikovanje ovih potreba i na njima se zasnivaju teme i aktivnosti obrazovnog programa.

Biranje odgovarajućeg okruženja za učenje

Okruženje sa fokusom na učenika se zasniva na principima demokratskog, participativnog, kooperativnog i iskustvenog učenja. U takvom interaktivnom okruženju se vrednuju i podstiču kritičko mišljenje, demokratski dijalog i holistički pristup kroz celi edukativni proces.

OKRUŽENJE ZA UČENJE GLOBALNOG OBRAZOVANJA TREBALO BI DA BUDE:	OKRUŽENJE ZA UČENJE GLOBALNOG OBRAZOVANJA:
<ul style="list-style-type: none"> • Demokratsko i dijaloško • Participativno • Brižno i puno tople podrške • Prijatno i puno nade • Stimulativno i inspirativno 	<ul style="list-style-type: none"> • Stvara samopouzdanje • Podržava uzajamno razumevanje i poverenje • Stimuliše uzajamno učenje • Može biti mikrokosmos sveta

Konceptualni aspekt:

Glavnim konceptima u odnosu na globalna pitanja koje obrađujemo, moramo da pristupimo na adekvatan način. Ovi koncepti će stvoriti dobru konkretnu pozadinu na kojoj će se zasnivati interaktivno učenje.

Razvijanje kritičkog mišljenja:

Kritičko mišljenje se razvija kroz različite faze i nivoe učenja. Prvo, učenici moraju da prepoznaju stvarnosti da bi bili svesni globalnog društva i da bi izgradili vrednosti koje se tiču prava svake osobe na dostojanstven život. Zatim ih moraju razumeti kroz analizu i sintezu. Premeštanje situacija u njihovu sopstvenu realnost i svakodnevne živote je ključno za razumevanje.

Analiziranje situacije deleći je na segmente utire put za pitanja „šta“ i „zašto“ umesto odgovora, dijaloga zasnovanog na argumentima i otvorenosti prema razlikama. Sintetisanje putem sastavljanja delova slagalice sveta je važan korak ka razumevanju političkih, društvenih, ekonomskih i kulturnih dimenzija bilo koje situacije i međuzavisnosti realnosti različitih ljudi i ka razvijanju osećaja odgovornosti.

Primenjivanje informacija i znanja na nove situacije otvara izgleda za bolji svet kroz aktivno učešće. Procena znanja po eksplicitnim kriterijumima, u vezi sa rezultatom analize i sinteze, izgrađuje stavove i veštine za građane sa kritičkim umom.

Stimulisanje radoznalosti:

Stimulisanje radoznalosti je veoma važan preduslov za razvijanje kritičkog mišljenja. To uglavnom može da se postigne pre kroz traženje pravih pitanja nego pravih odgovora, koji možda i ne postoje u nesigurnom svetu kompleksnih pitanja.

Stimulisanje kreativnosti:

Stimulisanje kreativnosti je takođe veoma važan preduslov za razvijanje perspektiva i mogućnosti za miroljubivi i održivi svet.

Mikro-makro pristup:

Glavni oblici:

- *Od lokalnog do globalnog, npr. od zagađenja ili siromaštva na našem području dolazimo do globalnih dimenzija ovih problema i nazad na lokalni nivo (glokalizacija).*
- *Od ličnog do kolektivnog, npr. od ličnih priča i iskustava predstavljenih od strane učesnika u multikulturalnom globalnom programu, dolazimo do suočavanja sa problemom migracije na kolektivnoj osnovi.*
- *Od emocionalnog do racionalnog, npr. od emocija sa ličnog nivoa nakon gore pomenutih priča o migraciji, dovedeni smo do istraživanja opštih aspekata problema migracije.*

Interdisciplinarni pristup

Globalna pitanja mogu da se razviju kroz bilo koji predmet nastavnog plana i programa, formalni ili neformalni. Povezivanje konkretnih sa opštim znanjima i povezivanje različitih podataka iz različitih nauka dozvoljava multiperspektivni pristup, koji je potreban da bi se znanje posmatralo kao ujedinjeni sistem i kako bismo razumeli sebe i druge u kompleksnom, međuzavisnom svetu, gde realnosti naših života mogu biti komplementarne ali takođe i kontradiktorne. Prelazak sa kulture individualnosti na kulturu partnerstva podrazumeva transformaciju ličnih kriterijuma jedine istine u kolektivne kriterijume višestrukih realnosti.

Trostruke dimenzije:

U približavanju svetskim pitanjima veoma je važno baviti se svim trima dimenzijama.. Na primer, na početku smo prirodno fokusirani na to kako se problem pojavljuje u sadašnjosti. Međutim, takođe je potrebno da vidimo njegovu prošlost i istražimo mogućnosti za budućnost.

Istoričnost znanja:

Štaviše, važno je prepoznati istoriju i granice individualnih i društvenih procesa, različite faze razvoja fenomena, postanka i pogoršanja, granice i moguće iscrpljivanje i uništenje bilo kojeg sistema (ekološkog, društvenog, ekonomskog, političkog) da bi se postiglo prihvatljivo razumevanje situacija.

Suočavanje sa kontroverzom:

Svetska pitanja su očekivano kontroverzna. Stoga, suočavajući se sa takvim problemima, ne treba izbegavati kontroverzu, već se sa njom suočiti na uravnotežen način, sa ciljem da se postigne sinteza vidika. Sinteza, naravno, nije uvek moguća. Na primer, pitanja koja su vezana za religiju mogu biti veoma kontroverzna, i zaključci možda nisu mogući u demokratskoj debati. Međutim, takva debata je sama po sebi korisna. O pitanju poštovanja različitih kultura će se neizbežno diskutovati u gore navedenom primeru. I svako u grupi će shvatiti da živimo u svetu koji se brzo menja i u kome moramo da preispitujemo postojeća verovanja, vrednosti i stavove.

Suočavanje sa problemima nacionalnog i kulturnog identiteta:

Ovi problemi su često povezani sa migracijom, ksenofobijom, stereotipima i ljudskim pravima i stoga mogu da budu veoma kontroverzni i mora im se pristupiti na veoma delikatan način. Iako globalno obrazovanje

znači otpornost na *status quo*, nikada ga ne treba smatrati pretnjom, nego uvek pozitivnim izazovom koji može da obogati i proširi nacionalni i kulturni identitet.

Uvođenje elementa promene:

Konstantna promena, a time i nesigurnost i nestabilnost, stvarnost su u našem svetu. Globalno obrazovanje treba da pripremi svoje učenike da se suoče sa ovom stvarnošću i prilagode se na pozitivan, konstruktivan način. To znači traženje načina za postizanje dobrog balansa između stabilnosti i promene. Za tu svrhu potreban je više holistički pristup koji povezuje različite dimenzije bića (fizičke, intelektualne, emocionalne i duhovne) sa različitim dimenzijama okruženja (prirodnim, društvenim, kulturnim, ekonomskim i političkim).

Inspirativni optimizam i uživanje:

Globalno obrazovanje je optimistično i uliva nadu. Postoje mnogi moderni „proroci“ koji, u stilu Kasandre, navodno predviđaju smak sveta. Kako se rešiti pesimizma? Jedan od pozitivnih načina je da se naglasi vera u ljudskoj prirodi. Poći u istoriju dve ili tri generacije unazad i videti napredak koji je učinjen, na primer, u socijalnom osiguranju ili širenju obrazovanja, da bi se otvorile pozitivne perspektive. Globalno obrazovanje takođe treba da bude prijatno – element koji je vezan za njegov optimizam. Humor takođe pomaže u stvaranju vesele atmosfere. Koristiti aktivne, prijatne metode koje mogu da imaju drastičan uticaj na razvoj globalnih veština i vrednosti i koje vode ka akciji.

Izgrađivanje ličnog iskustva ili podsticaja:

Lična iskustva ili podsticaji su oblici eksperimentalnog učenja. Pedagoške teorije govore o tome da „ljudi najbolje uče kroz sopstveno iskustvo, u situacijama koje uključuju saznanje, emocije i akciju“. Aktivnosti simulacija globalnog obrazovanja mogu da izazovu jake emocije sa kojima se nije lako suočiti. Zato edukator mora da bude pripremljen da se suoči sa jakim emocijama i mora da poznaje i razume svaku osobu iz grupe. Emocionalne aktivnosti moraju pažljivo da se koriste u određenom vremenskom rasporedu, ili kao polazne tačke ili kao deo celog programa. U suprotnom, previše emocija može da udalji rad grupe od razuma i razmišljanja. Metode koje dozvoljavaju iskustvo i razmišljanje i koje prave ravnotežu između kognitivnog, emocionalnog i aktivnog nivoa su najefikasnije za učenje u globalnom obrazovanju.

Stimulisanje aktivnog učešća:

Stimulisanje aktivnog učešća je veoma važno za promenu vrednosti i stavova. Aktivnosti mogu da kreiraju učenici, za grupu učenika i za lokalnu zajednicu, na osnovu procene njihovih realnosti i potreba. Učesnici mogu da pokušaju da traže rešenje ili čak da preuzmu kolektivnu radnju da bi promovisali transformaciju u svom okruženju, na mikro nivou (učionica, škola, zajednica, selo itd), npr. povezujući formalno obrazovanje sa organizacijama civilnog društva (OCD). Kroz ove procese učenici mogu da prepoznaju kako učešće i sposobnost da se odgovori na autentične potrebe poboljšavaju kvalitet života u zajednici i, nadajmo se, vode do dugoročnih etičkih ili službenih i građanskih angažovanja.

Umrežavanje među ljudima:

Tokom praktikovanja globalnog obrazovanja, stvaranje veza sa drugim zemljama, kulturama i društvima je veoma važno. Te veze znače vidljivu, konkretnu solidarnost grupa koje rade zajedno. Mogu, na primer, da pomognu ljudima u razvijenim oblastima da cene seoski život u odnosu na gradski i ljudima u manje razvijenim zemljama da razumeju da nisu svi ljudi u razvijenim zemljama *rođeni sa srebrnom kašikom u ustima*. S druge strane, migranata iz različitih zemalja ima svuda. Njihovim uključivanjem u obrazovni proces uvodimo različite glasove, time aktivno pokazujući međuzavisnost i potrebu za solidarnošću.

Korišćenje višestrukih resursa:

Edukatori koji praktikuju globalno obrazovanje treba da koriste širok spektar resursa, shodno stvarnostima okruženja za učenje (gde, kad, ko, šta i takođe sadržaj i kontekst programa). Veoma često objektivne teškoće eliminišu mogućnost biranja resursa. Globalni edukatori moraju da budu fleksibilni i moraju da prilagode svoje aktivnosti već postojećim resursima i aktivnostima. U globalnom obrazovanju nije instrument ono što je važno, već kako se taj instrument koristi.

Korišćenje medija:

Dobijanje informacija putem medija (štampa, TV, internet) je deo našeg svakodnevnog života. Globalno obrazovanje putem medija je i sredstvo i cilj – sredstvo zbog velike količine i raznolikosti informacija koje dolaze iz raznih komplementarnih izvora, a cilj zato što je učenje o svetu kroz izvore masovnih medija najbolji način da se razvije medijska svest, što je danas apsolutno neophodno za globalne građane.

Razumevanje medija je cilj za globalno obrazovanje: medijsko obrazovanje je direktno vezano za globalno obrazovanje, pošto neguje kritičko mišljenje kroz kritički pristup posebnom izvoru informacija (objektivnim ili subjektivnim, ideološki ili kulturno orijentisanim), kroz dešifrovanje znakova i simbola bilo koje prenesene informacije (stil izražavanja, slike, zvuci itd.) i kroz analizu, razlikovanje i poređenje onoga što je događaj i stvarna situacija sa mišljenjem i komentarom. Medijsko obrazovanje podržava globalno obrazovanje, zato što je vezano za različite teme u okviru formalnih i neformalnih programa. Nezaobilazan uslov za korišćenje medija u bilo kojem predmetu obrazovanja je razlikovanje informacije od znanja.

Korišćenje medija kao resursa u globalnom obrazovanju: korišćenje informacija iz medija u procesu učenja može da bude veoma interesantno na mikro nivou – poznavanje mikrokosmosa koji okružuje grupu za učenje, razumevanje kako lokalna zajednica reaguje na stvarnosti u svetu i analiziranje kako ljudi koji žive oko nas doživljavaju informacije o globalnom kontekstu. Mediji su takođe izazov kao izvor informacija na makro nivou kada je potrebno da se razume međuzavisnost u svetu u kojem živimo. U globalnom obrazovanju, edukator koji koristi medije može da ohrabri učenike da postanu svesni globalnih problema, da budu kritička publika za bilo koji oblik date informacije, da dekonstruišu stereotipe, da razviju kulturu razumevanja i da budu aktivni građani.

Učenici koji koriste medije u procesu učenja globalnog obrazovanja mogu da budu aktivni istraživači informacija i kolaborativni učesnici u procesu ka otkrivanju znanja.

Korišćenje medija kao sredstva ponašanja poput globalnih građana: Korišćenje medija je izazovan način ne samo dobijanja nego i širenja informacija iz grupe na lokalnu ili globalnu zajednicu, ako se grupa kreće od aktivnosti učenja do akcije u stvarnom životu ili u sajber svemiru. Mediji mogu da se koriste da podignu svest ljudi i da pojedince ili kolektivne aktivnosti od zajedničkog interesa (npr. akcija solidarnosti ili saradnje za dobrobit zajednice, protesti protiv nasilja, multikulturalni događaji, aktivnosti za održivost) učine vidljivim.

Dinamični proces:

Aktivnosti globalnog obrazovanja prate proces stalne pripreme, radnje i refleksije. Svi učesnici u ovakvom obrazovanju će sprovesti procene potreba, razviti predloge, napraviti akcioni plan i razmatrati dalje i podeliti rezultate svojih akcija sa vršnjacima iz grupe. Interna evaluacija je važan stub čitavog procesa, koji se zasniva na refleksiji i povezan je sa ciljevima aktivnosti. Rezultati evaluacije mogu da budu početna tačka za obnavljanje aktivnosti ili projekta, za nove perspektive i planove. Globalno obrazovanje nije statička procedura koja se ponavlja, nego stalan i dinamičan proces refleksije i akcije, tako reći praksa.

METODE ZA PRAKTIKOVANJE GLOBALNOG OBRAZOVANJA

Globalno obrazovanje, sa svojim širokim spektrom pitanja i dinamičkih aspiracija zaista nudi mnogo prilika za različite metode koje bi se koristile prilikom vežbanja – od onih, tako reći, „klasičnijih“ do onih „inovativnijih“. Edukatori bi trebalo da imaju na umu da je metod pristup u učenju, direktno povezan sa ciljevima i u koherentnoj, dinamičnoj interakciji sa sadržajem svake stavke i aktivnosti. Štaviše, ono što je važnije nije samo sticanje znanja već proces kojim učenici uče kako da uče.

Važna stvar u globalnom obrazovanju je to što, u svakom slučaju, koristimo gore predstavljene metodološke predloge. Na taj način okruženje orijentisano ka učeniku generalno isključuje sami „klasični“ metod dugog predavanja usmerenog na pasivne učenike, čak i ako se tokom tog predavanja koristi moderna tehnologija. Na sličan način, radni listovi ne mogu biti mnogo efikasni ako se zasnivaju na dugim, suvoparnim naučnim tekstovima praćenim brojnim „akademske“ pitanjima koja zahtevaju pojedinačne odgovore. S druge strane, priče (ispričane ili date u obliku stripa) ili crtani filmovi (karikature), praćeni nekim inspirativnim pitanjima, mogu više motivisati učenike da tragaju za odgovorima u grupi i raspravljaju o aspektima globalnih problema u participativnom, kooperativnom, eksperimentalnom i, iznad svega, demokratskom okruženju za učenje.

Na ovoj osnovi sve što je interaktivno je dobrodošlo: uvodne igrice za probijanje leda (ledolomci), igrice i vežbe za podizanje energije (*eng. energizer*), simulacije aktivnosti i igrice, igranje uloga, „oluje ideja“, vežbe rešavanja problema, debate, grupne diskusije, diskusije na panelima ili okruglim stolovima, grupne vežbe i vežbe u paru, razmena iskustava, istraživanje i prezentacije, studijske posete, umetničke aktivnosti uključujući muziku i/ili ples i aktivnosti zasnovane na pričama ili vizuelnim umetnostima/ikonografiji (fotografija, filmovi, kolaž, stripovi, crteži, itd). Postoje brojne metode ove vrste i obučeni edukatori ih poznaju. Danas postoji veliki broj štampanog materijala ili materijala u elektronskom obliku koji obezbeđuju evropske i međunarodne organizacije i koji opisuju konkretne primere i ideje za takve metode.⁹

U svima njima glavna poruka mora da bude samo jedna: mesto gde se vežba globalno obrazovanje treba metaforički da liči na košnicu u kojoj sve pčele igraju ulogu u zajedničkoj svrsi, sa jedinom razlikom u tome što edukator nije autokratski tip matice!

Razumljivo je da bi u slučaju neformalnog obrazovanja, što se tiče grupe mladih ili zrelijih odraslih, trebalo da se vodi računa da edukator podseća na dirigenta u orkestru u kojem on/ona i svirači demokratski odlučuju o detaljima svog programa, kao i o sopstvenim i kolektivnim ulogama sa ciljem da se postigne konačna harmonična simfonija!

EDUKATORI, UČENICI I OBRAZOVNE VLASTI SE SUOČAVAJU SA NOVIM METODAMA

Pošto edukatori utiču ne samo kao članovi obrazovnog sistema, već i kao pojedinci i članovi društva koje se stalno menja, u obrazovanju se često pojavljuju inovativne metode kao rezultat procedure od dna prema vrhu. Biti edukator koji se bavi globalnim obrazovanjem sigurno zahteva od vas da razvijate sopstvene metode shodno vašim znanjima, veštinama, obuci, ličnosti, samopouzdanju, idejama, motivaciji. Mnogi edukatori traže nove metode koje odgovaraju izazovima današnjeg vremena, što predstavlja rezultat samoevaluacije povezane sa kritičkim pristupom konvencionalnim metodama koje se koriste u obrazovanju, ili jednostavnu ljudsku potrebu za razvojem i poboljšanjem. Ponekad i učenici, takođe, zahtevaju nove i inovativne metode i kritični su prema tradicionalnima. Ali veoma često, makar u formalnom obrazovanju, edukatori koji traže nove metode kroz program obuke koji dolazi od obrazovnog sistema, u stvari samo traže nove instrumente. I veoma često sistem nudi nove instrumente ili opremu i smatra se da će upotreba takvih instrumenata promeniti metodologiju i uticati na „efikasnost“ lekcija, bez razmišljanja o skladu između instrumenata, metoda, ciljeva i sadržaja (šta, zašto, kako). Zato je pojašnjavanje uloge i važnosti inovativnih metoda, sa ili bez novih instrumenata i opreme, još jedan izazov za globalno obrazovanje.

⁹Videti sajt Centra Sever-Jug: www.nscentre.org, obrazovni link

PREPORUČENE VEŽBE

a) Metoda projekta

Rad na zajedničkoj globalnoj temi ili njenim aspektima je veoma kreativan zadatak za učenike u formalnom i neformalnom sektoru. Rad može da uključi određene elemente, kao što su informativni tekstovi, poeme ili proza, fotografije, crteži, grafika, stripovi, crtani filmovi, isečci iz novina ili časopisa, kolaži, školske novine, muzika, igranje uloga i čak i produkcija audiovizuelnih programa ili CD-ROM-a. Čak i ako se projekat sprovodi pojedinačno, on mora da ima kolektivnu dimenziju uključujući finalnu prezentaciju, diskusiju i evaluaciju odeljenja. Međutim, bolje je kad je to rezultat timskog rada gde učesnici mogu da doprinesu nekim ili svim gore navedenim elementima na osnovu svojih interesa i talenata. Terenski rad je takođe dobrodošao, počev od, po mogućnosti, lokalnih situacija. Krajnji rezultat može da bude izložba celog projekta na mestu gde je napravljen ili na nivou lokalne zajednice.¹⁰

Sjajna prilika za takve projekte se pruža na Nedelji globalnog obrazovanja – godišnjem događaju koji pokreće i kojim koordinira Centar Sever-Jug Saveta Evrope.

b) Metoda svetskih veza

Ovaj metod može da pruži pravu građu prethodnoj. Kako je generalno gore navedeno, uvođenje globalne stvarnosti u učionicu (ili bilo koji drugi prostor za učenje) je od ključnog značaja za aktivnu saradnju u programima globalnog obrazovanja, u formalnom i neformalnom sektoru.

To može da se učini na mnogo načina:

- uvođenjem ljudi iz drugih država u obrazovni proces ili časom posete drugim zemljama gde je moguća grupna poseta;
- stvaranjem veza i mreža sa ljudima iz različitih delova sveta putem korespondencije pismom ili elektronskom poštom;
- dobrodošlicom posetiocima iz različitih kultura, npr. migrantima koji žive u tvojoj zemlji, u zbornici ili učionicama škola ili na događajima programa neformalnog globalnog obrazovanja;
- organizovanjem multikulturalnih događaja, gozbi, izložbi ili drugih aktivnosti u školama ili javnim mestima i uključivanjem ljudi različitih kultura u te aktivnosti, uključujući različite vrste hrane, muzike, plesa i možda i drame;
- dovođenjem učenika u područja gde žive siromašniji ljudi, tako da mogu da iskuse situaciju i, ako je moguće, sarađuju sa njima u suočavanju sa lokalnim problemima;
- učešćem učenika u aktivnostima koje imaju za cilj pomaganje siromašnijim ljudima ili volonterskim radom koji pokreću organizacije civilnog društva, naročito u formalnom obrazovanju;
- organizovanjem sastanaka profesora, učenika i roditelja za sesije učenja o multikulturalnim temama.

¹⁰ Videti sajt Centra Sever-Jug: www.nscentre.org, obrazovni link

c) Partnerstvo sa međunarodnim školama

Ova praksa dopunjava prethodnu. Postoje stotine bilateralnih veza između južnih i severnih i istočnih i zapadnih škola. Nekoliko međunarodnih organizacija koje povezuju škole su u procesu uspostavljanja trouglova i (na kraju) mreža veza između škola, koje obezbeđuju sajtove, ideje, pisana iskustva i izveštaje. U mnogim evropskim zemljama postoje nacionalne agencije ili organizacije civilnog društva koje pružaju podršku školama koje su zainteresovane za međunarodno školsko partnerstvo. Naročito školsko partnerstvo sever-jug, nudi brojne mogućnosti za globalno obrazovanje.

Iz naše perspektive ova partnerstva omogućavaju:

- *bolje razumevanje globalne međuzavisnosti kroz direktne kontakte između učenika i profesora u partnerskim zemljama i školama;*
- *prevazilaženje međusobnih stereotipa i predrasuda;*
- *povećanje motivacije učenika i profesora;*
- *novu kulturu podučavanja i učenja, npr. učenje povezivanjem/poklapanjem predmeta;*
- *dalji razvoj značajnih ključnih sposobnosti za sve uključene, npr. moderne komunikacione tehnologije, upravljanje projektom, veštine stranih jezika, međunarodna komunikacija između učenika i profesora.*

S metodološke tačke gledišta, školsko partnerstvo sever-jug nudi mnoge mogućnosti za konkretne aktivnosti u učionici:

- *razmena pisama (rukopisom, elektronski);*
- *izrada i korišćenje interaktivnih sajtova (uključujući forume za diskusiju i sobe za ćaskanje);*
- *razmena rezultata rada na projektu sa školama partnerima;*
- *poziv eksperta iz zemlje škole partnera, koji živi u vašem selu ili gradu, u učionicu da bi dobio/la više informacija o zemljama partnerima;*
- *planiranje uzajamnih poseta između škola partnera.*

d) Takmičenje u debatama

Takmičenje u debatama je veoma privlačna metoda kroz koju učenici u formalnom ili neformalnom obrazovanju mogu da postanu svesni savremenih pitanja globalnog obrazovanja. Mogu da budu organizovana na grupnom, školskom, lokalnom, nacionalnom ili internacionalnom nivou, u skladu sa raspoloživim sredstvima.

Ciljevi takmičenja:

- *razviti veštine govora i argumentovanja zasnovanih na kritičkom mišljenju;*
- *učiniti učenike osetljivim na savremena pitanja i navesti ih da postave pitanja kroz istraživanje ovih problema;*

- *negovati kritički um;*
- *kritički primiti poruke i razvijati otpor na manipulaciju.*

Kriterijumi evaluacije:

- *sadržaj (ubeđivanje, argumenti, nivo govora);*
- *opšte prisustvo (glas, stav, gestovi, izraz);*
- *vreme (držati se vremenskih ograničenja).*

Opšti komentar: najvažniji element u ovoj vrsti takmičenja nije pobediti nego učestvovati. Učesnici moraju da razumeju da je dobrobit u samom stimulišućem putovanju, ne u destinaciji. Kroz ovo putovanje oni stiču iskustvo i znanje koje ih izgrađuje kao prosvetljene svetske građane.

e) Participativne umetnosti

Participativne umetnosti imaju ulogu interakcije u kojoj moderatori (umetnici i/ili druge osobe koje imaju specifičnu profesionalnu pozadinu) i oni koji nisu umetnici međusobno deluju koristeći pravila i instrumente izričito za izvedbu. Ovo kolektivno obrazovno iskustvo vodi učesnike do druge vrste samounapređenja, promovišući principe koji stvaraju zajednički, sigurni prostor fizičke i mentalne udobnosti. U ovom prostoru, edukatori (treneri, profesori, psiholozi, umetnici) i učenici će raditi zajedno u partnerstvu zasnovanom na poštovanju i ravnopravnosti. Ova vrsta umetničko-formativne aktivnosti dolazi kao odgovor na potrebe grupe koje su ranije identifikovane i uspostavljane kroz posebne procedure. Što se tiče obrazovnog cilja, u participativnim umetnostima, proces je jednako važan kao i krajnji rezultat (nastup, događaj, grafiti, društveni teatar, itd.).

Metode participativnih umetnosti će ukloniti sve kočnice i zameniti ih zadovoljstvom afirmisanja mogućnosti/ličnosti i ličnih dostignuća.

Forum teatar, kao participativna umetnost (PU), je metoda u različitim kontekstima i za različite probleme sa kojima se suočavaju različite interesne grupe, koje dolaze iz različitih socio-stručnih kategorija.

Treneri koriste participativne umetnosti kao efikasan način za podsticanje aktivizma/učešća na socijalnom, političkom i obrazovnom nivou. Metod se zasniva na jeziku teatra i na estetskom prostoru sa ciljem da se podstakne interaktivnost svih učesnika. Oni postaju posmatrači i glumci (eng. *spect-actors*), ujedinjeni u istraživanju, analiziranju i preispitivanju većine problema grupe kojoj pripadaju.

Za početak, prikazujemo scenu koja sadrži problem (model) koji će pokazati akciju kao stimulans i podstaći učesnike da reaguju i pokušaju da nađu rešenje ili moguću alternativu zamenjujući glavni lik i/ili druge likove, uvodeći tako nove razvoje u radnju. Model scena/problem mora da sadrži najmanje jedan neprihvatljivi pristup (nasilje, diskriminacija, neučešće, itd.), koji će biti promenjen i zamenjen pristupom od strane učesnika.

Forum se pokazuje korisnim u analiziranju situacije, čak i ako moguća rešenja nisu razrađena do kraja. Ipak je pozitivni pristup već zadovoljavajući rezultat. U svakom slučaju, debata, forum i sami proces su važniji od predložene situacije zato što jednostavno suočavanje ideja i razmena razloga i argumenata stimulišu i obučavaju učesnike za radnju u stvarnom životu. Simulacija foruma će biti validno rešenje u stvarnom životu.

f) Učenje u zajednici

Ova tehnika obuhvata rad zajednice i razmišljanje o tom radu. Ona neguje društvenu odgovornost i posvećenost bližoj stvarnosti. Učenje u zajednici takođe može da se koristi za primenu znanja i veštine u odgovoru na određena pitanja ili za učenje kako da se prevaziđu određene situacije. Odnosi se na ideju praktičnih radnji povezanih sa procesom izgradnje znanja. Sadržaji se uče ne samo iz teoretskih pristupa nego i iz dodatne vrednosti iz nove komponente – terenski rad i prakse koje koncepte naučene u teoriji produbljuju snažnim idejama doživljenim u stvarnosti.

Učenje u zajednici je odlična praksa u učenju globalnog obrazovanja koja pruža informacije i razvija veštine za obučavanje u „stvarnim situacijama“ svakodnevnog života i društva.

g) Učenje o zajedničkom životu¹¹

Iskustvene prakse

Uključuju sledeće karakteristike:

- učesnici prate sopstvenu radoznalost i interes;
- uče kroz direktno iskustvo (učenje radeći);
- edukator je više moderator učenja ili medijator nego jedini izvor znanja;
- nema formalne evaluacije učenja;
- učesnici naknadno razgovaraju o svom učenju

Kolaborativne prakse

Ovo je društveno i interaktivno učenje gde grupni procesi prevazilaze individualno učenje. Iz ove perspektive, aktivnosti globalnog obrazovanja podstiču razvoj veština kako što su:

- postavljanje uzajamnog cilja;
- timski rad;
- dodela uloge svakom članu grupe;
- uspostavljanje zajedničke odgovornosti;
- organizovanje podele posla;

¹¹ Delors, J. Apprendre – Un trésor est caché dedans, Paris, Ed. Odile Jacob, 1996

- postavljanje zajedničkih resursa;
- stvaranje kapaciteta za učenje sa drugima i od drugih.

Interkulturalne vežbe

Mnoga mesta gde se sprovodi globalno obrazovanje ohrabruju ovaj način učenja, koji se zasniva na dva principa:

- kulturni relativizam, prema kome nema hijerarhije kultura (jedna kultura se ne može primeniti da sudi drugoj kulturi);
- reciprocitet, drugim rečima interakcija i unakrsne informacije između kultura u kontekstu naših multikulturalnih društava.

Počev od ova dva osnovna principa, interkulturalno učenje koje razvija globalno obrazovanje namenjeno je da postigne sledeće ciljeve:

- prevazilaženje etnocentrizma;
- sticanje sposobnosti za saosećanje sa drugim kulturama;
- razvijanje sredstava saradnje preko kulturnih granica i u multikulturalnom okruženju;
- sticanje sposobnosti da se komunicira preko kulturnih granica, npr. kroz dvojezičnost;
- oblikovanje novog kolektivnog identiteta koji prevazilazi pojedinačne kulturne razlike.

Akcione vežbe

Ovo je proces orijentisan ka cilju i po pravilu organizovan u obliku projekta s preciznim ishodom. Kako bi sproveli projekat, treneri/profesori na projektu moraju da:

- eksplicitno formulišu ciljeve učenja;
- pomognu učenicima da izaberu sopstvene strategije za učenje;
- razviju konkretan projekat koji učenici mogu da sprovedu u potpunosti;
- ohrabre postepeno povećanje međuzavisnosti učenika;
- puste učenike da razumeju sopstvenu radnju kroz refleksiju (učenje kroz refleksivne vežbe).

Kontekstualne vežbe

Ovo pretpostavlja konstantne integracije učenja pojedinaca u sistemu kulturnih i građanskih referenci grupe, zajednice ili društva kome pripadaju ili sa kojim se identifikuju. Kako bi stimulisali ovo značajno učenje, akteri uključeni u projekat se fokusiraju na:

- pomaganje učenicima da dobiju celokupnu sliku ciljeva i strategija učenja;
- ohrabrivanje učenika i pojašnjavanje vrednosti i identiteta koje privstavaju;

- korišćenje prethodnog iskustva i znanja učenika;
- ohrabrivanje učenika da prošire, testiraju i primene nova iskustva u svojim svakodnevnim životima;
- dozvoljavanje učenicima da izvuku sopstvene zaključke;
- negovanje globalne vizije društva;

h) Sportovi

Sportovi mogu da promovišu jednakost, učešće i inkluziju i povećaju socijalne vrednosti i ciljeve pojedinaca kakvi su naporan rad, fer plej, razvoj karaktera i timski rad. Učešće u sportovima je pokazalo da stvara povećanu posvećenost zajednici, unapređene međuljudske odnose i veću težnju ka preuzimanju leaderskih uloga. Pošto sportovi, takođe, promovišu socijalnu koheziju i uzajamno razumevanje i poštovanje, takođe se mogu koristiti da pošalju poruku razumevanja različitosti i da pomognu da se nađe nenasilni pristup kada se suočavamo sa teškim situacijama¹².

Globalno obrazovanje takođe treba da registruje sportske aktivnosti kao najveći resurs zasnovan na interesovanju i entuzijazmu koji te aktivnosti stvaraju kod dece i mladih i mogućnosti koje to interesovanje otvara za stvaranje otvorenog prostora za dijalog, istraživanje i studije između grupa različitih kulturnih, religijskih i etničkih karakteristika globalizovanog sveta¹³.

CKRITERIJUMI ZA PLANIRANJE I EVALUACIJU AKTIVNOSTI GLOBALNOG OBRAZOVANJA

Kao što je ranije pomenuto, u globalnom obrazovanju se koristi veliki izbor metoda i materijala i moguć je širok spektar obrazovnih parametara i aktivnosti.

Za planiranje, primenu i evaluaciju aktivnosti zasnovanih na metodologiji globalnog obrazovanja, sledeća lista pitanja može dati neke smernice:

I. Objašnjenje ciljeva

- *Kakvu bih poruku voleo/volela da pošaljem svojoj publici/ciljnoj grupi na kraju aktivnosti?*
- *Koji su ciljevi (u broju učesnika i strategija) aktivnosti?*
- *Proces organizovanja aktivnosti globalnog obrazovanja je često važniji od ishoda!*

¹² Više o sportovima kao metodi na:

¹³ www.toolkitsportdevelopment.org

Više o vežbama u: Birzea, Cezar– *Obrazovanje za demokratsko građanstvo: perspektiva doživotnog učenja*, Savet za kulturnu saradnju (CDCC). Savet Evrope, Strazbur, Jun 2000

2. Učešće partnera i zainteresovanih strana

- *Ko (kolege, eksperti, organizacije) bi mogao da bude partner u organizovanju aktivnosti globalnog obrazovanja?*
- *Da li je moguće uključiti ljude iz drugačijih društvenih i kulturnih konteksta (npr. zajednica, religijskih grupa)?*
- *Kako i u kojoj formi bi svi partneri mogli da se uključe u planiranje i sprovođenje aktivnosti globalnog obrazovanja?*
- *Kakvu ulogu treba da igraju različiti partneri? Da li poseduju sposobnosti potrebne da bi izvršili svoje zadatke?*
- *Kako je organizovan proces saradnje? Postoji li atmosfera poštovanja i participativne saradnje?*
- *Da li je sigurno da svi partneri mogu da se identifikuju sa procesom i ishodom?*

3. Format aktivnosti

- *Da li postoji odgovarajući odnos između sadržaja i vrste/formata aktivnosti?*
- *Da li vrsta/format aktivnosti omogućava aktivno učešće učesnika?*
- *Da li su lokacija i okruženje tokom aktivnosti globalnog obrazovanja adekvatni?*

4. Logistika

- **Uvremenjenost:** *Da li su aktivnosti globalnog obrazovanja unapred isplanirane? Da li je datum (dan u sedmici u odnosu na druge događaje istog dana) aktivnosti adekvatno izabran?*
- **Budžet:** *Da li je neophodno eksterno finansiranje ili prikupljanje sredstava (npr. za iznajmljivanje prostorije, troškove)? Pitanje budžeta treba razjasniti sa svim partnerima.*
- **Ljudski resursi:** *Da li ljudi dovoljno podržavaju akciju?*

5. Odnosi sa javnošću i mediji

- *Kakva promocija (npr. leci, poster, radio ili TV spot) je planirana za aktivnosti globalnog obrazovanja?*
- *Da li je moguće uključiti lokalne, regionalne ili nacionalne medije u promociju?*

6. Održivost

- *Kakva dokumentacija (za učesnike) je planirana?*
- *Da li se očekuje neka vrsta prateće aktivnosti?*

7. Evaluacija

- *Kakva evaluacija akcije je planirana?*
- *Da li je planirana evaluacija timskog rada?*

KRITERIJUMI ZA SELEKCIJU I EVALUACIJU RESURSA

Kao što je ranije pomenuto, ne postoji jedna metoda za sve ciljne grupe. Na isti način, ne mogu svi resursi da se koriste u svim grupama za učenje. Takođe, resurs ne može da se koristi na isti način sa različitim grupom ili pod različitim uslovima. Ovo moramo da imamo na umu kad god biramo resurse za korišćenje u određenoj lekciji ili aktivnosti.

Međutim, neki kriterijumi za selekciju korisnih resursa za globalno obrazovanje mogu da se preporuča svim praktičarima globalnog obrazovanja u formalnim i neformalnim sektorima. Slični kriterijumi mogu da se koriste da ocene resurse u odnosu na ciljeve globalnog obrazovanja i shodno uticaju na grupu za učenje. Naravno, kao edukatori, ne smemo da očekujemo da ćemo naći resurse sa svim dole navedenim karakteristikama zato što drugačije nećemo nikada odlučiti da ih testiramo ili primenimo.

1. Korišćenje materijala i resursa sa grupom s kojom se radi

Izaberite svoje materijale i resurse prema prirodi grupe s kojom se radi. To znači prema:

- **uzrastu učesnika** – ni previše jednostavno, ni previše komplikovano, ni previše djetinjastvo, ni previše ozbiljno.
- **nivou jezika učesnika** – ako ne razumeju instrukcije, ne mogu da učestvuju, ako su instrukcije previše jednostavne, imaće osećaj da ih ne smatrate dovoljno pametnim ili dovoljno zrelim da koriste materijale.
- **sposobnostima** svih učesnika, posebno u grupama sa mešovitim sposobnostima. Nije korisno upotrebiti materijale ako predavač nije siguran da je učesnik sposoban da to uradi.
- **kulturnoj raznolikosti** – ne previše orijentisani prema određenoj kulturi, posebno ako je grupa multikulturalna, pošto učesnici mogu da ne razumeju ili pogrešno razumeju sadržaj.
- **interesima grupe** – materijal koji je veoma interesantan edukatoru ili treneru može da bude dosadan učesnicima.

2. Format

Ako je materijal u vidu paketa ili alatke, velike ili male, jedan komad ili više komada, treba proveriti da li:

- se lako pakuje;
- se lako prenosi u rukama ili u prtljagu;
- se lako otvara, namešta, da li je spreman za upotrebu;
- se lako koristi u prostoru predviđenom za tu svrhu;
- se lako primenjuje u vremenskom okviru aktivnosti.

Ako je materijal u elektronskom formatu, treba proveriti da li:

- je dostupna oprema (kompjuteri, internet konekcija, itd.) u okruženju za učenje;
- se format poklapa sa jedinicom dostupnom za učenje;
- material može brzo i lako da se instalira;
- su podaci lako dostupni svima.

3. Format i sadržaj

Dobar materijal:

- je fleksibilan za upotrebu u različitim situacijama;
- može da se prilagodi za različite situacije;
- može lako da se modifikuje, ako je potrebno;
- može lako da se prevede na drugi jezik, ako je potrebno.

4. Sadržaj

Materijal za globalno obrazovanje:

- otvara pitanja za diskusiju o temama globalnog obrazovanja;
- izaziva pitanja o stereotipnim stavovima;
- pruža realnu, ali pozitivnu perspektivu;
- uključuje perspektive drugih;
- unapređuje okruženje za učenje.

5. Ciljevi i očekivanja

Dobar materijal tokom aktivnosti:

- izaziva i edukatora i učesnika da ga koriste;
- pomaže edukatorima da postignu svoje ciljeve na interesantniji, stimulativan način;
- pomaže učesnicima da zadovolje ciljeve i steknu znanje;
- odgovara očekivanjima edukatora i učesnika, ali može da iznenadi na prijatan način;
- stimuliše kreativnost;
- odgovara sadržaju i kontekstu aktivnosti.

Dobar materijal posle aktivnosti:

- daje apetit za više učenja;
- otvara mogućnosti za nove aktivnosti;

- *podstiče korišćenje drugih materijala za globalno obrazovanje*
- *pomaže da se razvije kritički pogled (pozitivni ili negativni) na druge materijale;*
- *pomaže da se izgrade kriterijumi za odabir materijala;*
- *omogućava učesnicima i edukatorima da razmišljaju i poboljšaju svoju metodologiju učenja*

6. Uticaj

Dobar materijal je prijatan ukoliko:

- *je smešan ili ozbiljan;*
- *sadrži jednostavne ili komplikovane ideje;*
- *nas nasmeje ili zaplače;*
- *zasigurno izaziva kritičko razmišljanje.*

7. Kako ga koristiti:

Dobar materijal globalnog obrazovanja:

- *podstiče učešće;*
- *svako može da koristi;*
- *je predstavljen na način da poštuje korisnika;*
- *budi kreativnost kod učesnika;*
- *traži interakciju;*
- *pokazuje vam kako da vodite računa o njemu.*

8. Pre korišćenja materijala

- *ako je moguće, pitati za mišljenje druge edukatore koji su ga koristili. Važno je znati da upotreba nekog materijala nikad nije ista, jer to zavisi od različitih uslova učenja i nepredviđenih faktora;*
- *prvo isprobati u maloj grupi da li funkcioniše. Lakše je promeniti planove u manjoj nego u većoj grupi ako nešto krene naopako;*
- *staviti se u poziciju učesnika i razmisliti da li biste vi voleli da učite iz tih materijala;*
- *izračunati trošak materijala i budžet neophodan za ceo projekat.*

9. Nakon korišćenja materijala

- *razmislite da li vam je pomogao da postignete svoje ciljeve;*
- *razmislite o pokrenutim pitanjima;*
- *izmerite uticaj na grupu s kojom radite;*
- *nađite dodatnu vrednost vaše aktivnosti u smislu pitanja globalnog obrazovanja.*

KRITERIJUMI ZA IZRADU NASTAVNIH PROGRAMA U FORMALNOM I NEFORMALNOM OBRAZOVANJU

Ono što bi možda trebalo da se pojasni i utvrdi jeste da izrada nastavnih programa za globalno obrazovanje ne znači uvođenje ove specifične discipline u postojeći ili novi nastavni program. Prvo, to je zato što globalno obrazovanje ne može da bude ograničeno na jednu disciplinu, posebno ako celi nastavni program prati druge pravce u smislu obrazovnih ciljeva. Drugo, globalno obrazovanje se ne može ograničiti na izolovanu volju jednog edukatora, koordinatora ili donosioca odluka; naročito ako svi ostali osećaju da nisu zainteresovani. I konačno, globalno obrazovanje je *perspektiva unakrsnih nastavnih programa*, koja promovise uvođenje globalnih pitanja u bilo koji obrazovni program i omogućava edukatorima da se približe takvim pitanjima kroz bilo koji predmet.

Kriterijumi za izradu nastavnih programa globalnog obrazovanja mogu se da se zasnivaju na dvema osama: a) kriterijumi sadržaja samog nastavnog programa i; b) kriterijumi procedure praćene tokom izrade nastavnih programa. Neophodno je, naravno, da obe ose budu u skladu sa ciljevima globalnog obrazovanja.

NE ZABORAVITE DA JE MATERIJAL SAMO MATERIJAL, KORIST OD MATERIJALA ZAVISI OD TOGA:

- kako ga koristite;
- koliko dugo ga koristite;
- koliko često ga koristite u okviru iste grupe;
- kako ga vaša grupa prihvata;
- šta postizete nakon njegove upotrebe.

Kriterijumi sadržaja nastavnih programa globalnog obrazovanja

Sadržaj nastavnih programa obuhvata ne samo kognitivna i etička, nego i metodološka pitanja, kao što je ranije opisano. To pre svega znači da perspektive globalnog obrazovanja moraju da prođu kroz sve aspekte procedure učenja, tj. okruženje za učenje, metode, aktivnosti, udžbenici i drugi resursi. Veliki broj pitanja nam može pomoći da definišemo šta izdvaja perspektivu globalnog obrazovanja u nastavnom programu, s ciljem da se izgradi sadržaj a onda proceni efektivnost programa globalnog obrazovanja sa istim kriterijumom:

- *Da li nastavni program neguje međunarodno razumevanje i razvija osećaj globalne odgovornosti?*
- *Da li je nastavni program uglavnom etnocentričan, nacionalno ili evropski orijentisan ili je multikulturalno orijentisan i karakterisan globalnom vizijom i razumevanjem sveta?*
- *Da li nastavni program naglašava ispitivanje uzroka konflikta i nasilja i uslova mira kod pojedinaca, institucija i društava, kroz trodimenzionalnu perspektivu?*
- *Da li se zasniva na prepoznavanju međupovezanosti fenomena i znanja o fenomenu?*

- Postoje li veze između pojedinih pitanja svake nauke/predmeta i opšteg znanja sa globalnom i istorijskom perspektivom koja neguje fundamentalne ljudske vrednosti?
- Postoje li mogućnosti za veze između raznih predmeta koje omogućavaju ispitivanje u okviru holističkog pristupa međuzavisnosti između uzroka i posledica siromaštva i povećanog društvenog jaza, sukoba i nasilja, ljudske represije i socijalne isključenosti, migracije i ksenofobije, unilateralnog razvoja i ekoloških katastrofa na lokalnom i globalnom nivou?
- Da li se zasniva na fundamentalnom znanju i ljudskim vrednostima, dok istovremeno istražuje različitosti između različitih perspektiva?
- Da li na pozitivan i konstruktivan način nadograđivanja postojećih znanja uzima u obzir različitu kulturnu pozadinu učesnika i edukatora koji dolaze iz različitih mesta ovog našeg globalnog sveta?
- Da li pomaže učesnicima da razviju veštine socijalne pismenosti kako bi konstruktivno rešavali globalne probleme na različitim skalama i nivoima od ličnog do globalnog?
- Da li je teorija jasno povezana sa praksom, otvarajući perspektivu za učesnike da deluju kao odgovorni svetski građani?
- Da li uvodi participativne strategije i makro/mikro perspektive u trenutne svetske probleme kao način interakcije, kao veliku razvojnu osnovu za radne projekte, kao elemente za diskusiju i analizu među učesnicima, pripremajući ih da budu aktivni članovi društva koji traže rešenja u solidarnosti?
- Da li uključuje striktno smernice za metode podučavanja, biranje resursa, dobre prakse ili je pogodan za veliku raznolikost resursa i metoda, dok predlaže širok spektar primera dobrih praksi i resursa?
- Da li oblasti različitih predmeta nude niz mogućnosti za učenje za buduću dimenziju, uključujući istragu otvorenog uma o pitanjima u vezi sa građenjem bezbednijeg, pravednijeg, mirnijeg i održivijeg svetskog društva?
- Da li postoji fleksibilni okvir koji omogućava vežbanje raznovrsnih metoda i korišćenje višestrukih resursa.
- Da li pruža mogućnosti za interakciju i učenje jednih od drugih?
- Postoje li mogućnosti za rad na „jedinstvu učenja“ između formalnog i neformalnog nastavnog programa?
- Postoji li dovoljno prostora i slobode za vannastavne aktivnosti, kompatibilne sa ciljevima nastavnog programa?
- Da li daje određeni značaj razvoju veština celoživotnog učenja koje će ojačati ljudske sposobnosti da učestvuju u sinergijama radeći za socijalni i održivi razvoj?
- Da li se u svakom delu nastavnog programa pruža znanje o jedinoj istini ili je moguće da grupa otkrije znanje kroz dijalektički pristup koji se zasniva na istraživanju, sumnjama i pitanjima?
- Da li istražuje progresivni, dinamični razvoj znanja na globalnom nivou? Štaviše, da li neguje evolutivni proces čovečanstva prema rešenjima zajedničkih problema kroz partnerstvo i solidarnost?

Kriterijumi koje je potrebno pratiti prilikom kreiranja nastavnog programa za globalno obrazovanje

Očekuje se da se pitanja metodologije globalnog obrazovanja ogledaju u proceduri izrade nastavnog programa za globalno obrazovanje. Sledeća pitanja mogu da nam pomognu da identifikujemo ove stavke u procesu kreiranja nastavnog programa i da postavimo kriterijume za ovaj proces:

1. Da li je čitav proces participativan, kooperativan, inkluzivan, demokratski i dijaloški? Da li su svi akteri u obrazovanju pozvani da učestvuju u procesu odlučivanja? Naročito:

Da li su edukatori aktivno uključeni?

Da li se smatraju ne samo faktorima ili izvršiocima unapred određenog programa, nego partnerima u procesu donošenja odluka?

Da li je očigledno da edukatori moraju da preuzmu odgovornost učešća u procesu izrade nastavnog programa, kao jednaki učesnici sa ostalim relevantnim akterima u obrazovnoj politici?

Da li su učenici aktivno uključeni?

Ako globalno obrazovanje ima za cilj da stvori odgovorno globalno građanstvo kroz aktivno učešće, zar nije neophodno da se učenici smatraju partnerima u procesu donošenja odluka o izradi nastavnog programa i u formalnom i u neformalnom obrazovanju?

Da li su različite kulturne i društvene grupe jednako predstavljene?

Ako globalno obrazovanje ima za cilj da izgradi poštovanje prema kulturnim i društveno-ekonomskim razlikama i edukuje ljude da nauče da žive sa drugima, kako možemo u nastavni program da uključimo prave aspekte i pitanja našeg globalizovanog sveta, ako ne tako što ćemo da uključimo predstavnike različitih grupa u proces donošenja odluka? Doprinosi sa različitih gledišta ljudi različitih kultura i socijalnih pozadina su fundamentalni za multiperspektivno gledište, naročito u našim multikulturnim, izdeljenim društvima.

2. Da li sledeće rečenice karakterišu ljude uključene u izradu kurikuluma?

- kritičan prema informacijama, stereotipima i konvencionalnim resursima;
- nedogmatski i otvorenog uma;
- sposoban za dijalog i poštovanje različitih mišljenja;
- vešt u analiziranju globalnih stvarnosti i novijih socijalnih podataka;
- nadaren vrednostima i stavovima globalnih građana;
- sklon procenjivanju postojećih resursa i traženju novih;
- odgovoran za preuzimanje takvih zadataka;
- inspirisan i posvećen izazovima globalnog obrazovanja.

3. Da li je proces izrade nastavnog programa koherentan sa ciljevima globalnog obrazovanja? Da li su nastavni programi za različite discipline ili predmete izrađeni nezavisno od čitavog programa ili u okviru globalnog obrazovanja? Da li postoje različiti interdisciplinarni i predmetni odbori koji su u bliskoj saradnji jedan sa drugim? Da li je evidentno da se veze između raznovrsnih predmeta mogu stvoriti samo u okviru sinergija između ljudi koji su kvalifikovani u različitim naukama i sa različitim nivoima obrazovanja, sposobnim da rade kroz kolaborativni, interaktivni i holistički pristup?
4. Da li je proces izrade nastavnih programa relevantan za okruženje za učenje globalnog obrazovanja? Da li je reflektivan i stimulativan, interaktivan, kreativan i obećavajući? Osim toga, da li se zasniva na istraživanju, analizi i sintezi?
5. Da li proces izrade nastavnog programa obuhvata kriterijume evaluacije i metode zasnovane na filozofiji i ciljevima globalnog obrazovanja? Da li su kriterijumi definisani: a) za prvobitnu, formativnu i finalnu evaluaciju b) za internu i eksternu evaluaciju i za samoevaluaciju?
6. Da li proces izrade nastavnog programa u formalnom i neformalnom sektoru uvodi program obučavanja za edukatore?
7. Postoje li neki kriterijumi za ocenjivanje samog procesa izrade nastavnog programa?
8. Postoji li mehanizam za proces praćenja, koji pruža okvir za stalna, održiva ažuriranja nastavnih programa na osnovu evaluacije procesa učenja i u skladu sa ciljevima i metodologijom globalnog obrazovanja?

EVALUACIJA

Evaluacija je neophodan proces u globalnom obrazovanju, koji jača praktičare unapređujući im svest o efektivnosti programa globalnog obrazovanja u koji su uključeni. Evaluacija nije sam kraj. Mora da postoji stalni, neprestani proces razmatranja/akcije u vezi sa ciljevima i metodologijom globalnog obrazovanja, koji omogućava ljudima da stalno uče, poboljšaju kvalitet svojih metoda i ojačaju globalno obrazovanje u svom okruženju.

Proces evaluacije može da se primeni na različite načine na neke ili sve aspekte aktivnosti ili projekata globalnog obrazovanja, budući da odgovara na višestruke funkcije i na veliki, raznovrsni spektar potreba.

Šta je predmet procesa evaluacije?

Svi aspekti globalnog obrazovanja se mogu oceniti – metodologija učenja, resursi, instrumenti, okruženje za učenje, pitanja kurikuluma, sposobnosti edukatora, znanje učenika, vrste radnji, planiranje, strategija komunikacije, učešće ljudi, uticaj na lokalne stvarnosti itd. Ono što je na kraju važno jeste prepoznati

u okviru naših grupa za učenje težnje ili znake promene iz kulture individualizma u kulturu partnerstva zasnovanu na dijalogu i saradnji, kao što je opisano u datom poglavlju.

Ljudi često pitaju šta čini proces globalnog obrazovanja drugačijim od bilo kojeg drugog procesa evaluacije u obrazovanju. Nije neophodno tražiti odgovor van granica savremenih pedagoških i evaluacionih teorija. Odgovor se može naći u koherentnosti između ciljeva i metodologije globalnog obrazovanja i onoga „zašto, zbog čega i kako“ se proces evaluacije globalnog obrazovanja dešava.

A. ZAŠTO NAM JE POTREBNA EVALUACIJA U GLOBALNOM OBRAZOVANJU?

Da li je evaluacija zaista neophodna za praktičare u globalnom obrazovanju?

Razvijanje kulture evaluacije kod svih ljudi koji učestvuju je izazov za globalno obrazovanje. Očigledno, proces evaluacije mora da bude u skladu sa pitanjima globalnog obrazovanja.

Globalno obrazovanje omogućava ljudima da razviju veštine kritičkog razmišljanja i analiziranja, istraživanja i multiperspektivnog pristupa zajedničkom problemu, kako bi se suočili sa kontradiktornostima i stereotipima. Pomaže ljudima da razviju vrednosti i stavove o samospoznaji i viziji, o dijalogu i saradnji, o otvorenosti uma i odgovornosti prema našem zajedničkom svetu. Ono podstiče ljude da razviju globalnu viziju i pozitivni pristup tome kako učiniti svet u kome živimo boljim. Paralelno s tim, razvijanje kulture evaluacije znači da i edukatori i učenici postaju sposobni da saraduju zbog sopstvenog napretka i napretka grupe kroz kritički, multiperspektivni pristup njihovom radu. Zbog toga što evaluacija obuhvata dimenziju samoprocene, ne samo učenici već i edukatori moraju da budu podstaknuti da poboljšaju sopstvene veštine i sposobnosti kako bi odigrali svoju ulogu kao odgovorni, marljivi edukatori u našem globalizovanom svetu. I zbog toga što evaluacija zahteva kompleksan, višeprizmatičan i nelinearni pristup, ljudi koji učestvuju u procesu evaluacije postaju svesniji kompleksnosti faktora u vezi sa obrazovanjem i potrebe da se povežu sa drugim elementima, kako bi razumeli i poboljšali svet u kome živimo.

Kako praktičari često vide evaluaciju?

Iako ljudi prepoznaju potrebu za evaluacijom, mnogi praktičari ne vole da se uključuju u proces evaluacije i ponekad se opiru ili ignorišu rezultate evaluacije. Zbog toga što se evaluacija često vidi kao kontrola njihovog rada i ponekad se plaše da bi evaluacija mogla da dovede u pitanje njihove profesionalne sposobnosti i čak da pretil njihovom poslu. To je zato što se evaluacija često smatra eksternom, dugotrajnom, ponekad teškom, dosadnom i neinspirativnom birokratskom procedurom. Edukatori se žale da provode više vremena pišući izveštaje nego delujući. Zato evaluacija ne može da bude „forsirani“ proces koji dolazi ubrzanom odlukom. Naprotiv, o procesu evaluacije globalnog obrazovanja treba da se odluči i da se taj proces izradi kroz proceduru „od dna prema vrhu“ gde praktičari otkrivaju potrebu da se uključe u proces evaluacije, zato što razumeju da je evaluacija deo njihove metodologije koja im omogućava da poprave svoj rad na sistematičan način i budu svesni svih faktora koji utiču na njegovu efikasnost.

Šta je svrha procesa evaluacije?

Svrha evaluacije odnosi se na strategiju, metode i ciljeve naših aktivnosti. Praktičari globalnog obrazovanja moraju da ocene svoj rad kako bi:

- bili svesniji i razmatrali svoju metodologiju ili strategiju;
- proverili primerenost projekta grupe za učenje;
- razumeli uticaj resursa koje primenjuju u procesu učenja;
- izmerili delotvornost svojih metoda;
- izmerili promene u veštinama i znanju;
- izmerili promene u stavovima i ponašanjima;
- analizirali i sintetizovali odnos između ciljeva i metoda;
- dobili povratnu informaciju i poboljšali buduće aktivnosti;
- razmotrili i pokušali da reše problem na kooperativan način;
- preispitali svoje prakse i napravili neophodne promene;
- se osećali vrednima i bili više inspirisani za dalje aktivnosti.

Na institucionalnom nivou, više od prethodnih uslova, rezultati evaluacije mogu da budu veoma korisni za:

- merenje efektivnosti procesa u odnosu na njegove ciljeve;
- merenje promena u veštinama i znanju u odnosu na metode i resurse;
- merenje promena u stavovima o ljudskom ponašanju u odnosu na metode i resurse;
- postizanje priznanja i vidljivosti projekta;
- prikupljanje dobre prakse;
- povećanje iskustva od projekta do projekta;
- vođenje komparativne analize različitih metoda korišćenih u projektu;
- građenje zajedničkog razumevanja projekta;
- analiziranje rezultata u odnosu na prošlo iskustvo;
- deljenje rezultata različitim grupama ljudi (tj. partnerima) da bi se povećao potencijal iskustava;
- svrhe prikupljanja sredstava;
- poređenje sličnih aktivnosti u drugim zemljama koje su zatvorene za slične situacije;
- povećanje potrebe za promenama politike na lokalnom, regionalnom ili nacionalnom nivou;
- jačanje institucionalnog rada u smislu kvantiteta i kvaliteta;

- *podsticanje na više akcija i bolje akcije i umrežavanje;*
- *povećanje kapaciteta za razvoj kvalitativnih kriterijuma.*

B. KOJA VRSTA EVALUACIJE JE PODESNA ZA NAŠ RAD?

Postoje različite procedure evaluacije i različite metode evaluacije u skladu sa: ljudima koji su uključeni, vremenskim rasporedom, korišćenim instrumentima, ciljevima i posebno kontekstom našeg obrazovnog projekta. Različiti instrumenti su korišćeni da bi ocenili različite vrste procesa. Nije isto ocenjivati proces učenja i ishode učenja ili uticaj projekta i oceniti strateški plan za projekat ili organizacioni učinak i upravljanje.

Međutim, sve procedure evaluacije generalno uzimaju u obzir sledeće razlike između:

Samoevaluacije, interne i eksterne evaluacije

Važna razlika se pravi između samoevaluacije i interne evaluacije za grupni rad i takođe između interne i eksterne evaluacije.

Samoevaluacija

Samoevaluacija je apsolutno neophodna za pregled i unapređenje naših sopstvenih metoda. Zahteva veštine samoznanja i samokritike. Zasniva se na prirodnoj želji za samorazvojem i dugotrajnim učenjem. Kada ljudi sprovode samoevaluaciju, imaju osećaj angažovanosti i odgovornosti prema svom radu u celosti.

Samoevaluacija nikad nije dovoljna za proces evaluacije, ali je neophodna za praktičare da bi bili svesni sopstvenog rada. To je početna tačka u procesu evaluacije – preispitivanje naših sopstvenih angažovanja i rada u vezi sa pojedinom aktivnošću. Dalje, moramo da imamo na umu da praktičar deluje u okviru konteksta, u interkonekciji sa drugim faktorima u vezi sa njegovim/njenim radom. Tako da samoevaluacija ima svoja ograničenja i dinamičnija je kada se kombinuje sa drugim formama evaluacije, mereći druge elemente procesa učenja.

Samoevaluacija ne brine samo praktičare već i učenike. Dok je proces učenja u toku, učenici analiziraju svoje lične napretke u smislu svesnosti o globalnim pitanjima. Globalno obrazovanje, kao učenje koje transformiše, omogućava učenicima da budu svesni svojih misli, osećanja i dela i takođe shvate svoj nivo angažovanja i društvene odgovornosti prema izazovima našeg globalizovanog sveta.

Interna evaluacija

Interna evaluacija može da pomogne timskom radu u okviru grupe i da podrži institucionalno umrežavanje i razvoj. Ona zahteva poverenje, kontinuiranu saradnju i ohrabrenje među ljudima u grupi. Prepreke su često otpor ljudi, takmičenje unutar grupe, nedostatak vremena ili volje. Zbog toga moraju da se postave jasni, objektivni pokazatelji od strane tima i zbog toga su participativne metode tokom celog procesa

pogodnije. Ljudi moraju da se uključe u proces interne evaluacije sa osećanjem da ceo proces pripada njima, tako da postanu reflektivni praktičari.

Učenici, kao članovi grupe za učenje globalnog obrazovanja, imaju važnu ulogu u procesu interne evaluacije. Oni moraju da učestvuju na jednakoj osnovi i da pruže svoje viđenje globalnog obrazovanja, na osnovu svojih očekivanja i potreba.

Eksterna evaluacija

Eksterna evaluacija je objektivnija i mora da se zasniva na široko prihvaćenim normama i standardima. Ponekad eksterna evaluacija plaši ljude, zato što nedostaci u njihovom radu ne mogu da se sakriju. U tom slučaju, ljude treba ohrabriti da razumeju da se evaluacija vrši sa jedinom svrhom unapređenja, a ne kritikovanja urađenog posla. Ukoliko se evaluator ne smatra samo „kritičkim prijateljem“ sa metodološkim sposobnostima u globalnom obrazovanju, nego nekim ko, zbog svoje uloge, treba da održava neophodnu profesionalnu distancu i da koordinira različitim procesima, eksterna evaluacija će obezbediti tim sa neophodnim “inputima” o tome kako da poboljša svoj rad.

I u internoj i u eksternoj evaluaciji, predmet evaluacije, metode, kriterijumi i pokazatelji, kao i posledice, moraju jasno da se objasne timu, a tim mora da ih prihvati. Veoma je važno da eksterni evaluator održava konsultativne sastanke sa grupom pre postavljanja pokazatelja, tako da može da uzme u obzir stvarnosti tima. I poslednje, ali ne najmanje važno, proces evaluacije mora da poštuje samoautonomiju i lična gledišta i živote.

Kombinacija interne i eksterne evaluacije može da bude veoma plodna za komparativnu analizu rezultata, shodno kriterijumima, pokazateljima i metodama. Interakcija između oba oblika evaluacije je veoma korisna i povećava validnost procesa.

Inicijalna, formativna i konačna evaluacija

Druga razlika je napravljena između inicijalne, formativne i finalne evaluacije. Sprovedite inicijalnu evaluaciju pre nego što počnete svoj projekat, da biste dobili informaciju koja vam je potrebna da identifikujete problem, izmerite znanje i veštine, shvatite vrednosti i stavove i postavite svoju strategiju.

Koristite formativnu evaluaciju u ranoj fazi vašeg projekta ili aktivnosti kako biste podržali njenu implementaciju i razvoj, a onda tokom vašeg projekta ili aktivnosti kako biste identifikovali problem i istražili rešenja i prilagodili i poboljšali svoj program prema rezultatima procesa evaluacije.

Iskoristite konačnu evaluaciju nakon završetka vašeg projekta ili aktivnosti da biste izmerili delotvornost i poboljšali svoju metodologiju za budućnost.

Ako je moguće, koristite oba procesa za konstantno praćenje svog rada. U tom slučaju, morate da imate na umu da su rezultati svakog procesa u vezi sa vremenskim rasporedom i povratnom informacijom formativne

evaluacije vašeg rada. U slučaju kada postoji interakcija između formativne evaluacije i vašeg rada, rezultati konačne evaluacije ohrabruju i obećavaju.

Proces postevaluacije može da bude veoma koristan u merenju efikasnosti samog procesa evaluacije u odnosu na vaš rad.

Kvalitativna i kvantitativna evaluacija

Važna razlika se pravi između kvalitativne i kvantitativne evaluacije. Iako je kvantitativna lakša od kvalitativne evaluacije, obe su neophodne da bi obezbedio kvalitet na sistematičan način. Zbog toga, kad primenjujemo metodologiju globalnog obrazovanja, treba da ocenimo dokaze i kvantitativne i kvalitativne prirode. Štaviše, kvantitativna nam često nudi pokazatelje kvalitativne evaluacije. Na primer, broj učesnika u projektu ili aktivnosti, učestalost radnje, događaji, saopštenja za javnost, publikacije, korišćeni materijali, itd., su pokazatelji za kvantitativnu evaluaciju. Međutim, ove mere mogu da nam pruže pokazatelje za kvalitativnu evaluaciju, ako na primer koristimo kriterijume koji se tiču porekla prikupljenih podataka o interesima ljudi ili kriterijume koji se tiču razloga za ove brojeve u okviru socijalnog konteksta ili u okviru grupe za učenje u vezi sa uticajem ili našim projektom. Ovakva kombinacija između kvantitativnih podataka i kvalitativnih kriterijuma može da nas dovede do sveobuhvatnije analize vrednosti i delotvornosti projekta. Više od toga, kvalitativna evaluacija je neophodna za proces formativne evaluacije, sa ciljem da se stalno unapređuje naš obrazovni proces, dok se kvantitativna evaluacija često koristi u konačnoj evaluaciji da bi se prikupili merljivi podaci.

C. KAKO SPROVESTI EVALUACIJU?

Kao što je već rečeno, postoje različite metode evaluacije u vezi sa „zašto“, „kada“, „na koga“ i „kako“ se proces primenjuje. Ipak, proces evaluacije predstavlja zajedničke karakteristike koje se tiču neophodnih koraka koje treba preduzeti:

Identifikovanje predmeta

Prvo moramo da identifikujemo šta želimo da ocenimo i šta je moguće oceniti. Imajući u vidu da je lakše oceniti promene u znanju i veštinama nego dugoročne promene u vrednostima i stavovima, „predmet“ evaluacije mora da bude konkretan i merljiv, u okviru konteksta našeg rada. Vrednosti i stavovi nisu lako merljivi, tako da možemo da odredimo teme za evaluaciju u odnosu na njih (tj. promene u određenom ponašanju). Više od toga, možemo da ocenimo neke od stavki naše aktivnosti ili projekta u vezi sa našim ciljevima, a ne nužno sa celim programom. Stoga, u javnim politikama i dugoročnim programima, prilikom evaluacije celine često je neophodno da se analizira uticaj globalnog obrazovanja u okviru određenog konteksta a onda da se razmišlja o politici obrazovanja i unapredi ceo program u okviru holističkog pristupa.

Definisanje kriterijuma i pokazatelja

○ kriterijumima i pokazateljima mora da se odluči pre izbora metode evaluacije. Takođe je neophodno razlikovati kriterijume i pokazatelje. Kriterijum se postavlja tako što sebi postavimo pitanje o stavkama

našeg „predmeta“ u vezi sa kvalitetom našeg rada, dok se pokazatelj postavlja tako što se odgovori na pitanje „kako merimo ovaj kriterijum?“. Na primer, kriterijum uticaja simulacije aktivnosti je stepen izazvane refleksije, koja mora da bude povezana sa našim ciljevima. Relevantni pokazatelj može da bude broj postavljenih pitanja od strane učesnika ili broj učesnika koji su reagovali postavljajući pitanja ili komentarišući.

Biranje metode i prikupljanje podataka

Postoje različite metode evaluacije u vezi sa metodologijom globalnog obrazovanja. Izaberite ono što odgovara vašem radu iz širokog spektra metoda, po mogućstvu participativnih. Pregledi kolega, pilot evaluacija, studije slučaja, analize konteksta, SVOT analize (SWOT analysis), procene uticaja mogu da vam daju okvir. Onda na svoj proces evaluacije primenite intervju, konsultacije, timske posete, participativne aktivnosti, radionice sa diskusijama, debate i posmatranja praćena grupnim diskusijama. Zamolite svoju grupu da odgovori na upitnik, piše dnevnik za učenje, organizuje portfolio, pripremi pojedinačne ili grupne izveštaje ili druga dokumenta, prikupi podatke ili napravi fotografiju ili poster evaluacije. Kada se ocenjuje projekat ili aktivnost globalnog obrazovanja, ključno je da se koriste metode evaluacije u skladu s metodama učenja. Participativne aktivnosti, kao što su „svetski kafe¹⁴“ ili „pomeranje u prostoru dok izražavamo svoje mišljenje“, ili diskusije sa okruglog stola su naročito ohrabrivane.

Interpretiranje i analiziranje informacija

Sljedeći korak nakon prikupljanja podataka je interpretacija i analiza informacija u okviru oblasti izvođenja na koja smo izabrali da se fokusiramo i u odnosu na naše kriterijume i ciljeve.

Kada analiziramo informacije koje dolaze od procesa evaluacije, važno je da razlikujemo ciljeve evaluacije i ciljeve projekta ili aktivnosti koja se ocenjuje. Takođe je važno da pokušamo da razumemo neviđeno i neiskazano u informacijama koje dolaze od ljudi koji učestvuju, kao i u odnosu na okruženje za učenje i naše metode.

Saopštavanje rezultata

Participativni proces znači da svi ljudi kojih se tiče treba da saznaju rezultate procesa evaluacije, da o njima razgovaraju i sarađuju u vezi sa sledećim korakom.

Razvijanje strategija za unapređenja

Kao što je već pomenuto, evaluacija nije sama po sebi kraj. Rezultat evaluacije treba da se koristi da bi se prikazala naša metodologija, stvorile nove perspektive i novi ciljevi i razvile strategije za poboljšanje našeg rada.

POGLAVLJE 5

BIBLIOGRAFIJA I RESURSI

REFERENCE

Asbrand Barbara & Lang-Wojtasik Gregor, Univerzitet u Nirnbergu / GENE Radna grupa za evaluaciju, Nemačka

Birzea, César – *Civic Culture*, Editura Trei, Bukurešt, 1999.

Birzea, César – *Education for democratic citizenship: a lifelong learning perspective*, Savet za kulturnu saradnju (CDCC), Savet Evrope, Strazbur, 2000.

Beljanski-Ristic, Ljubica – *Drama in Education*, Model CEDEUM, Beograd, 2001.

Benett, C.I. – *Comprehensive Multicultural Education*, Ally & Bacon Co., Boston London/Toronto, 1990.

Bennett, C. – *Strengthening Multicultural and Global Perspectives in the Curriculum*, in A. K. Moodley (ed.), *Beyond Multicultural Education: International Perspectives*, Detseling Enterprises Ltd., Calgary, Alberta, 1992.

Boal, Augusto, *Exercices pour acteurs et non-acteurs*, Ed. Maspero, Pariz, 1978.

Boal, Augusto – *Theatre of the Oppressed*, Ed. Theatre Communications Group, Njujork, 1985.

Brown, H.D. – *On Track to Century 21*. San Francisco, USA, 1990

Cabezudo, A. – *Towards Global Learning. On Democracy and Education*, Univerzitet u Rosariju/škola obrazovanja, Rosario, Argentina (2007-08).

Cates, K. – *Global education and Foreign Language Teaching : Theory & Practice*, Žurnal Fakulteta za opšte obrazovanje, Tottori univerzitet, br. 24, oktobar 1990.

Dasen, Pierre – *Fundamentele stiintifice ale unei pedagogii interculturale*, in *Educatia interculturala. Experiente, politici, strategii*, Polirom, Iasi, 1999.

Dasen, P., Perregaux, Ch., Rey, Micheline – *Intercultural Education. Experiences, policies, strategies*, Polirom, Iasi, 1999

DEA: *Effectiveness in Global Education*, <http://www.dea.org.uk/info/projects /effectiveness>

Delors, J. *Apprendre – Un trésor est caché dedans*, Paris, Ed. Odile Jacob, 1996

Eisler, R. – *The Chalice and the Blade*, Harper and Row, San Francisco, 1988

Freire, Paulo – *Pedagogy of Oppressed*, NYC, 1982

Fukunaga, Y. – *Teaching Global Issues through English Movies*, Globalna pitanja u biltenu za jezičko obrazovanje, br.30, mart, 1998, Tatori, Japan.

Galtung, Johan – *Conflict Transformation by Peaceful Means*, Ženeva, ONU, 2000

GENE-Global Education Network Europe – *Learning for a Global Society. Evaluation & Quality in Global Education*, Zapisnik sa GENE konferencije, London, Septembar, 2003.

Haavelsrud, Magnus – *An Introduction to the Debate on Peace Education*, u Međunarodnom časopisu za obrazovanje, 29, 3, 1983.

Haavelsrud, M. – *The Substance of Peace Education*, u Međunarodnom Edukatoru, 1995.

Hannoun, Hubert – *Les Ghetto de l'école. Pour une éducation interculturelle*, ESF, Pariz, 1987

Hanvey, R. – *An Attainable Global Perspective*, Centar za studije o ratu/miru, Njujork, 1975.

Hinkelman, D. – *Overseas Tours to Research Social Issues*, Profesor jezika. Tom XVII br. 5, maj, 1993, Tokio

Kniep, W. – *A Critical Review of the Short History of Global Education*, Njujork : Američki forum za globalno obrazovanje, 1985.

Maley, A. – *Global Issues in ELT*, Praktična nastava engleskog, Tom 13 br. 2, dec. 1992, London

Mestenhauser, A.J. – *Travelling the Unpaved Road to Democracy from Communism: a Cross-cultural perspective on Change*, u Višem obrazovanju u Evropi, XXIII, 1, UNESCO, 1998.

Munoz, Marie-Claude – *Les pratiques interculturelles en éducation*, u J. Demorgon, E.M.Lipiansky (coord.), *L'école confrontée a la diversité culturelle*, u Guide de l'interculturel en formation, Tetz, Pariz, 1999

Niklas Luhmann, Niklas / Schorr, Karl Eberhard – *Reflexionsprobleme im Erziehungssystem*, Frankfurt / M.: Suhrkamp 1999.

Provo, J. – *Teaching World Issues*, Dnevne novine Yomiuri, Tokio, Mart, 1993.

Reischauer, E. – *Toward the 21st Century*, Njujork, 1973.

Rey, Micheline – *Piège et défi de l'interculturalisme*”, in Education permanente, 75, 1984.

Scheunpflug, Annette unter Mitarbeit von Claudia Bergmüller und Nikolaus Schröck - *Evaluation globalen Lernens. Eine Arbeitshilfe*, Štuttgart, Brot für die Welt, 2002

Toffler, Alvin – *Al treilea val*, Editura politica, Bukurešt, 1983.

Touraine, Alain – *Faux et vrais problèmes*, in Une société fragmentée? Le multiculturalisme en débat, Edition La Découverte, Pariz, 1996.

LISTA MATERIJALA GLOBALNOG OBRAZOVANJA

Knjige

Drew, N. – *Learning the Skills of Peace-making*, Jalmar Press, SAD, 1995.

Elder, P. – *Worldways: Bringing the World Into Your Classroom*, Addison- Wesley, SAD, 1987.

Fisher, S. & Hicks, D. – *World Studies*, Oliver & Boyd, Njujork, 1985.

Hicks, D & Steiner, M. – *Making Global Connections*, Oliver & Boyd, Njujork, 1989.

Kniep, W. – *Next Steps in Global Education*, Njujork, 1987.

Lewis, B. – *The Kids Guide to Social Action*, Free Spirit, SAD, 1998.

Milord, S. – *Hands around the world: cultural awareness & global respect*, Williamson Ed., 1992.

Pike, G. & Selby, D. – *Global Teacher , Global learner*, Hodder & Stoughton, London, 1988.

Pike, G. & Selby, D. – *In the global classroo*), Pippin Publishing, Toronto, 1999

Resursi

Apprendre à vivre ensemble. Un programme interculturel et interreligieux pour l'enseignement de l'éthique. Fondation Arigatou en collaboration avec et sous l'égide de l'Unesco et l'Unicef, 2008

Service Learning: Lessons, Plans and Projects, Human Rights Education Program, Amnesty International & Human Rights Education Associates, HREA, Mart 2007.

EDUKATIVNI MATERIJALI SAVETA EVROPE

KOMPAS

KOMPAS je proizveden u okviru Programa za mlade o obrazovanju za ljudska prava Direktorata za omladinu i sport Saveta Evrope. Program ima za cilj da stavi ljudska prava u centar omladinskog rada i time doprinese da obrazovanje za ljudska prava postane široko prihvaćeno.

<http://eycb.coe.int/compass>

DOMINO

Priručnik koji se koristi u grupi za obrazovanje kao sredstvo za borbu protiv rasizma, ksenofobije, antisemitizma i netolerancije. Pogledajte i *Alien 93*, omladinsku organizaciju koja se bori protiv rasizma i ksenofobije.

<http://eycb.coe.int/domino>

PAKET ZA OBRAZOVANJE

Ideje, resursi, metode i aktivnosti za neformalno interkulturalno obrazovanje sa mladima i odraslima.

<http://eycb.coe.int/edupack>

ISTRAŽIVANJE DEČJIH PRAVA, *Lesson sequences for primary school*

<http://www.coe.int>

PAMFLETI O OBRAZOVANJU ZA LJUDSKA PRAVA

Evropska konvencija o ljudskim pravima – polazne tačke za profesore.

<http://www.coe.int>

T-KITS

T-kits su tematska izdanja koja su pisali iskusni treneri za mlade i drugi eksperti. To su priručnici koji se lako koriste u obuci i na studijama.

T-kits proizvodi Direktorat za mlade.

<http://www.coe.int>

EVROPSKA POVELJA ZA DEMOKRATSKE ŠKOLE BEZ NASILJA

Na inicijativu Saveta Evrope, mladi širom Evrope su pripremili *Evropsku povelju za demokratske škole bez nasilja* na osnovu fundamentalnih vrednosti i principa koje dele svi Evropljani, naročito onih koji su izloženi u Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i fundamentalnih sloboda Saveta Evrope.

<http://www.coe.int>

ANEKS I

DEKLARACIJA U MASTRIHTU O GLOBALNOM OBRAZOVANJU

EVROPSKI STRATEŠKI OKVIR ZA UNAPREĐENJE
I JAČANJE GLOBALNOG OBRAZOVANJA
U EVROPI DO 2015. GODINE

DEKLARACIJA U MASTRIHTU O GLOBALNOM OBRAZOVANJU

Evropski kongres o globalnom obrazovanju,

Mاستriht, Holandija, Novembar 15-17, 2002.

- *Postizanje milenijumskih ciljeva,*
- *Učenje o održivosti,*
- *Povećana posvećenost globalnom obrazovanju za veću podršku kritičke javnosti*

Mi, delegacija koja učestvuje na evropskom kongresu o globalnom obrazovanju u Mاستrihtu, od 15. do 17. novembra 2002. predstavljajući poslanike, vlade, lokalne i regionalne vlasti i organizacije civilnog društva iz država članica Saveta Evrope, želeći da doprinesemo praćenju Svetskog samita o održivom razvoju i pripremama za „Deceniju za obrazovanje za održivi razvoj“ Ujedinjenih nacija

I. Podsećamo na:

- Međunarodna predavanja o globalnom održivom razvoju održana na nedavnom Svetskom samitu o održivom razvoju i o razvoju globalnog partnerstva za smanjenje globalnog siromaštva kako je skicirano u Milenijumskim razvojnim ciljevima Ujedinjenih nacija.
- međunarodna, regionalna i nacionalna predavanja za povećanje i jačanje podrške Globalnom obrazovanju kao obrazovanju koje podržava ljudsku želju za znanjem o stvarnostima njihovog sveta i uključuje ih u kritičko globalno demokratsko građanstvo za veću pravdu, održivost, jednakost i ljudska prava za sve (videti Aneks I).
- Definicije Centra Sever-Jug Saveta Evrope o globalnom obrazovanju (2002):
 - *globalno obrazovanje je obrazovanje koje otvara ljudima oči i um za stvarnosti sveta i podstiče ih da uspostave svet veće pravde, jednakosti i ljudskih prava za sve.*
 - *Razume se da globalno obrazovanje obuhvata razvojno obrazovanje, obrazovanje za ljudska prava, obrazovanje za održivost, obrazovanje za mir i sprečavanje sukoba i interkulturalno obrazovanje s obzirom na to da ima globalne dimenzije obrazovanja građanstva.*

2. Veoma svesni činjenice da:

- ogromne globalne nejednakosti istrajavaju, a osnovne ljudske potrebe, uključujući pravo na obrazovanje (kako je pomenuto u Dakarskoj deklaraciji o obrazovanju za sve) nisu još zadovoljene za sve ljude;

- procesi demokratskog donošenja odluka zahtevaju politički dijalog između informisanih i osnaženih građana i njihovih odabranih predstavnika;
- Fundamentalne transformacije obrazaca proizvodnje i potrošnje koje su potrebne da bi se postigao održivi razvoj mogu da se ostvare ako građani, kako muškarci, tako i žene, imaju pristup adekvatnim informacijama i razumeju i saglasni su sa potrebom da se deluje;
- dobro osmišljeno i strateški planirano globalno obrazovanje, koje takođe vodi računa o rodnim pitanjima, treba da doprinese razumevanju i prihvatanju takvih mera.

3. **Prepoznamo da:**

- je Evropa kontinent čiji građani dolaze iz raznih delova sveta i prisutni su u svim oblastima sveta.
- živimo u sve više globalizovanom svetu gde se prekogranični problemi rešavaju udruženim, multilateralnim političkim merama.
- se sa izazovima za međunarodnu solidarnost mora suočiti čvrstom odlukom.
- je globalno obrazovanje ključno za jačanje javne podrške razvojnoj saradnji. Svim građanima je potrebno znanje i veštine da razumeju, učestvuju i interaktivno kritikuju naše globalno društvo kao osnaženi svestki građani. To postavlja fundamentalne izazove za sve oblasti života uključujući obrazovanje.
- postoje sveži izazovi i mogućnosti angažovanja Evropljana u oblicima obrazovanja za aktivno lokalno, nacionalno i globalno građanstvo i za održive stilove života sa ciljem da se povrati poverenje javnosti u nacionalne i internacionalne institucije.
- se metodologija globalnog obrazovanja fokusira na podršku aktivnog učenja i podsticanje razmišljanja aktivnim učešćem učenika i edukatora. Ona slavi i promoviše različitost i poštovanje prema drugima i ohrabruje učenike da prave svoj izbor u sopstvenom kontekstu u odnosu na globalni kontekst.

4. **Saglasni smo da:**

je svet koji je pravedan, miran i održiv u interesu svih. Pošto gore navedene definicije globalnog obrazovanja obuhvataju koncept obrazovanja za održivi razvoj, ova strategija može da se uvrsti u nastavak nedavnog svetskog samita o održivom razvoju i služi kao priprema za Deceniju za obrazovanje za održivi razvoj Ujedinjenih nacija koja je počela 2005.

Budući da je globalno obrazovanje međusektorska obaveza, ono može značajno da doprinese postizanju ovih nastojanja. Pristup globalnom obrazovanju je i potreba i pravo. To će zahtevati:

- povećanu i poboljšanu saradnju i koordinaciju između aktera na međunarodnom, nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou.

- aktivno učešće i posvećenost praćenju tog kongresa od strane sve četiri kategorije političkih aktera – poslanika, vlada, lokalnih i regionalnih vlasti kao i civilnog društva
- (kvadrilog) koji su uključeni u tekuću političku diskusiju u okviru Centra Sever-Jug;
- značajno povećano dodatno finansiranje na nacionalnim i međunarodnim nivoima;
- povećana podrška preko ministarstava razvojne saradnje, spoljnih poslova, trgovine, životne sredine, a posebno ministarstava obrazovanja, kako bi se obezbedila puna integracija u nastavne planove i programe formalnog i neformalnog obrazovanja na svim nivoima;
- internacionalna, nacionalna, regionalna i lokalna podrška i mehanizmi koordinacije;
- povećana saradnja između severa i juga i između istoka i zapada.

5. Želimo da se obavežemo i obavežemo države članice, organizacije građanskog društva, parlamentarne strukture i lokalne i regionalne vlasti koje predstavljamo da bi se:

- 1.1.** sproveo proces definisanja globalnog obrazovanja i uvernost da su bogata raznolikost iskustva i perspektiva (npr. perspektive juga, manjina, mladih i žena) uključene u svaku fazu.
- 1.2.** razvili, u saradnji sa nadležnim organima i relevantnim akterima (ili nadogradili postojeći) nacionalni akcioni planovi, počev od sada pa do 2015, za pojačanje i unapređenje globalnog obrazovanja shodno ciljnom datumu Milenijumskih razvojnih ciljeva.
- 1.3.** povećala finansiranja za globalno obrazovanje
- 1.4.** obezbedila integracija perspektiva globalnog obrazovanja u obrazovne sisteme na svim nivoima
- 1.5.** razvile ili, ako su već razvijene, unapredile i povećale, nacionalne strukture za finansiranje, podršku, koordinaciju i kreiranje politike u globalnom obrazovanju u svim državama članicama Saveta Evrope, u skladu sa nacionalnim uslovima.
- 1.6.** se razvile ili, ako su razvijene, poboljšale strategije za povećanje i obezbeđivanje kvaliteta globalnog obrazovanja.
- 1.7.** povećala podrška za regionalno, evropsko i međunarodno umrežavanje strategija za pojačano i poboljšano globalno obrazovanje; između kreatora politike i praktičara.
- 1.8.** testirale izvodljivosti razvijanja kolektivnog praćenja/podrške programa, kroz nacionalne izveštaje globalnog obrazovanja i redovne preglede u okviru 12 godina.
- 1.9.** doprinelo praćenju svetskog samita o održivom razvoju i pripremama za Deceniju za obrazovanje za održivi razvoj Ujedinjenih nacija.

Mi, delegacija koja učestvuje na evropskom Kongresu o globalnom obrazovanju u Maastrichtu, od 15. do 17. novembra 2002, predstavljajući poslanike, vlade, lokalne i regionalne vlasti i organizacije civilnog društva iz država članica Saveta Evrope, obavezujemo se na kontinuirani stalni dijalog sa jugom o formi i sadržaju globalnog obrazovanja.

DODATAK NA OKVIRNI DOKUMENT EVROPSKE STRATEGIJE:

Nadograđujući postojeći konsenzus koji se tiče potrebe da se pojača i poboljša globalno obrazovanje, podsećamo na:

- sporazum zaključen na Svetskom samitu o održivom razvoju 2002. uključujući priznanja da „će postizanje međunarodno dogovorenih razvojnih ciljeva, uključujući one koji se sadrže u Milenijumskoj deklaraciji zahtevati značajno povećanje u protoku finansijskih resursa prema obrazovanju i podizanju svesti (stav 75), i „da se integriše održivi razvoj u obrazovne sisteme na svim nivoima obrazovanja sa ciljem da se promoviše obrazovanje kao ključni činilac promene“ (stav 104), kao i usvajanje Decenije obrazovanja za održivi razvoj, počev od 2005;
- Poglavlja 35 i 36 Agende 21 koja se tiču „promovisanja obrazovanja, javne svesti i obuke;
- Povelju globalnog obrazovanja Centra Sever-Jug Saveta Evrope, koja stimuliše razvoj sinergija između raznolikosti globalnog obrazovanja – obrazovanje za ljudska prava, obrazovanje za mir, obrazovanje za razvoj, ekološko obrazovanje, učenje za održivost;
- Arhusku konvenciju o pravu na pristup informacijama, javnom učešću u donošenju odluka i pristupu pravdi u ekološkim pitanjima, sa pristupom učenju za održivost zasnovanom na pravima;
- Obavezanost na pravo na obrazovanje za ljudska prava sadržano u međunarodnim i regionalnim instrumentima za ljudska prava, uključujući Preporuku Saveta Evrope o podučavanju i učenju o ljudskim pravima u školama (1985); Deklaracija Uneska u Montrealu o obrazovanju za ljudska prava (1993); Bečku deklaraciju (1993); Uneskov integrisani okvir akcije za obrazovanje za mir, ljudska prava i demokratiju (1993); i Akcioni plan Decenije UNa obrazovanja za ljudska prava: 1995 – 2005;
- „Deklaraciju i program o obrazovanju za demokratsko građanstvo, zasnovane na pravima i odgovornostima građana“ Komiteta ministara Saveta Evrope (Budimpešta, 1999);
- Nedavnu preporuku Komiteta ministara Saveta Evrope državama članicama u vezi sa obrazovanjem za demokratsko građanstvo i predlozi Saveta da se odredi evropska godina građanstva kroz obrazovanje (Jul 2002);
- Rezoluciju o razvojnom obrazovanju Saveta ministara Evropske Unije za razvoj (8. novembar, 2001), koja podstiče „pojačanu podršku razvojnom obrazovanju“ i „razmenu informacija i iskustava kada je u pitanju razvojno obrazovanje između vlada i aktera civilnog društva“;

- *Predloge sa sastanka (decembar, 2000) Komiteta za pomoć u razvoju Organizacije za evropsku saradnju i razvoj (OECD DAC) da DAC podstakne države članice da razvijaju nacionalne ciljeve za razvojno obrazovanje trošeći kao što troši procenat ODA;*
- *Zaključke sa sastanka Nordijskog saveta za razvoj sa ministrima za obrazovanje u Oslu, maja 2001 „Nordijska solidarnost, obavezujući se na veću saradnju između ministara za razvoj i obrazovanje za globalnu saradnju;*
- *Baltičku 21. saradnju, obavezanost u Haga deklaraciji da „se obrazovanje za održivi razvoj sprovodi na svim nivoima obrazovanja...“ i na Baltičku 21E (Januar 2002) strategiju, Agendu 21 za obrazovanje u baltičkom regionu;*
- *Povelju o Zemlji*
- *Kopernikovu povelju (1993) koju je potpisalo preko 250 univerziteta u Evropi izjavljujući da održivi razvoj treba inkorporirati u sve nastavne planove i programe;*
- *Luksemburška deklaracija univerziteta;*
- *Nacionalne deklaracije o globalnom obrazovanju, kao što su Nemačka finalna deklaracija od strane učesnika na konferenciji o „Obrazovanju 21; učenju za pravedni i održivi budući razvoj“; 28-30.septembra 2000. u Bonu;*
- *Finalna usvojena deklaracija o Obrazovanju za sve (EFA) od strane Svetskog foruma za obrazovanje (Unesco, Dakar, 26-28 april 2000.) i finalna deklaracija usvojena od strane Visokog kvaliteta*
- *Grupa za Obrazovanje za sve (Unesco, Pariz, 29-30. oktobar 2001);*
- *Deklaracija lokalne samouprave Johanezburga*

ANEKS II

**POVELJA O GLOBALNOM
OBRAZOVANJU**

CENTAR SEVER-JUG – SAVET EVROPE

POVELJA O GLOBALNOM OBRAZOVANJU

Radni dokument
Dakmara Džordžesku
Institut za obrazovne nauke, Bukurešt

1997

- *Suočavanje sa globalizacijom*
- *Međunarodna podrška globalnom obrazovanju*
- *Definisanje globalnog obrazovanja i globalnog učenja*
- *Ciljevi*
- *Pedagoški izazovi*
- *Institucionalni izazovi*
- *Aneksi – međunarodni dokumenti koji podržavaju globalno obrazovanje*

Globalno obrazovanje tiče se školskih i vanškolskih aktivnosti. Ova Povelja se fokusira na implikacije globalnog obrazovanja za organe odgovorne za školske politike u Evropi. Globalno obrazovanje treba učiniti načelom u školama, nastavnim programima i stručnom usavršavanju nastavnika, uzimajući u obzir činjenicu da je rad u formalnom sektoru veoma strateški i važan način da se utiče na ukupne obrazovne promene.

Povelja predstavlja niz argumenata za donosiocce političkih i obrazovnih odluka da prihvate izazove sa kojima moramo danas da se suočavamo i sa kojima ćemo se sutra suočavati. Namera je da se podstakne debata o tome kako bi obrazovanje trebalo da bude organizovano, kako treba da se oblikuje nastavni program sa ciljem da se ide u korak sa brzim promenama u sve nezavisnijem društvu, prenoseći pitanja globalizacije u školske programe.

Cilj ove Povelje je da privuče kao i da ohrabri kreatore politike i edukatore da podrže ideje i ideale globalnog obrazovanja u formalnim školskim programima. Mi smatramo da je ključna dimenzija reforme školskog kurikulumu sad i u budućnosti da integriše globalna pitanja u formalni nastavni program.¹

I. SUOČAVANJE SA GLOBALIZACIJOM

Globalizacija je reč koja se opsesivno vraća u svaku vrstu diskursa koji pokušava da opiše i objasni društvene, ekonomske i političke razvoje u svetu. U nekoliko prethodnih decenija, procesi koji se tiču globalizacije izazvali su velike promene – ekonomske, tehnološke, kulturne, demografske, ekološke i političke – što zahteva definiciju odgovornog svetskog građanstva. Svet u kome živimo razvio se u jedinstven društveni sistem kao rezultat mnogo veza međuzavisnosti između različitih država. Nedavna istorija nesumnjivo pokazuje da bi na živote muškaraca i žena ove planete mogli da utiču činjenice, procesi, organizacije i mreže hiljadama kilometara daleko.

Može se reći da je globalizacija počela pre stotine godina širenjem zapadnog uticaja na različite delove sveta, sve do ovog veka – posebno nakon II Svetskog rata – kada je to postalo činjenica. Svetski ekonomski odnosi – u velikoj meri kroz multinacionalne aktivnosti – kao i društveni odnosi, moderne komunikacije i transport koji omogućavaju brz protok informacija, ljudi i roba su istovremeno i uzroci i karakteristike globalizacije kao procesa koji je doveo i vodi do međuzavisnog sveta.

Međutim, globalizacija se nije jednako razvila: bila je zaista praćena nejednakošću i sukobom. Globalni razvoj ekonomskih i društvenih odnosa je bio praćen velikim disparitetom između severa i juga. Nadmoć pravila tržišne privrede i ekonomskih i tehnoloških napredaka širom sveta suprotstavljaju se nejednakom svetskom ekonomskom rastu, neuravnoteženoj distribuciji kognitivnih i materijalnih resursa, spektru štete koju je prouzrokovao nemudri razvoj resursa i rizično korišćenje tehnoloških napredaka. Ako se razvoj naše planete u svetsko selo prihvati kao činjenica, procena pogodnosti i troškova globalizacije, interpretacija procesa kao takvog je veoma kontroverzno pitanje. U različitim kontekstima, u raznim delovima sveta i u odnosu na razne strane globalizacije, fenomeni i procesi koji pomažu građenje današnjeg (i očigledno sve više budućeg) globalnog/planetarnog sela su sagledani ambivalentno kao pozitivni ili negativni, dobri ili loši, blagotvorni ili štetni, profitabilni ili sa gubitkom.

¹ Ideja o Povelji o globalnom obrazovanju relevantnoj za zemlje članice Saveta Evrope pojavila se na međunarodnoj radionici o Partnerstvu za globalno obrazovanje – Globalno obrazovanje u srednjim školama organizovanoj od strane Centra Sever-Jug Saveta Evrope zajedno sa Ministarstvom nacionalnog obrazovanja i verskih poslova Republike Grčke u Atini 15-17 marta 1996.

Globalno obrazovanje može da pomogne ljudima da shvate da globalizacija izražava tok budućeg društvenog razvoja i da od nas zavisi da li će razvoji doneti koristi samo privilegovanom delu svetske populacije ili celokupnom čovečanstvu. Globalno obrazovanje (i globalno učenje) je odgovor na procese globalizacije i na njihove šanse kao i rizike.

Veće političke promene poslednjih godina kao što su rušenje Berlinskog zida i rastuća plima demokratizacije u centralnoj i istočnoj Evropi, u Južnoafričkoj republici, u centralnoj i južnoj Americi itd. izgleda da podržavaju optimističan pogled na globalizaciju i njene efekte. Međutim, to je takođe bilo vreme kad su se etnički i verski sukobi pogoršavali i pretvarali u okrutne ratove u raznim delovima sveta. Dok je rasla svest o zajedničkim potrebama i željama ljudi širom sveta, pitanje - kako se mogu uskladiti različiti pogledi na davanje pristupa resursima Zemlje ostaje i dalje otvoreno.

Zaista smatramo da se nekim pitanjima koja su nastala iz procesa globalizacija može i treba prići kroz obrazovanje. Kako bi funkcionisali na adekvatan i pristojan način u našem društvu, mladi i odrasli moraju da kroz obrazovanje pamte i stalno imaju na umu fundamentalne jednakosti u različitostima ljudskih bića, potrebu za poštovanjem drugih kultura i rasa i za osuđivanjem nasilja, prinude i represije kao mehanizama društvene kontrole.

2. MEĐUNARODNA PODRŠKA GLOBALNOM OBRAZOVANJU

Globalna svesnost i globalna svest je poslednjih decenija bila dokumentovana na više načina. Prvo su mediji obezbedili pristup globalizovanoj informaciji, kulturi i životnim stilovima. Svest o globalnoj promeni kao o povećanoj međuzavisnosti i potrebi za međunarodnom saradnjom bila je dopunjena sistematskom reakcijom na promenu koju su uglavnom promovisale međunarodne organizacije kao što su Ujedinjene nacije, Unesko, Savet Evrope, OEBS. Sve više, pojedinci i organizacije, podržavaoci globalnog obrazovanja shvataju da je ljudima i njihovim liderima zaista potreban razvoj stavova i ponašanja pogodnih za prihvatanje i promociju međuzavisnosti i saradnje među nacijama.

Mnogi međunarodni sporazumi i deklaracije pripremljeni i donešeni od strane ovih institucija tokom vremena sadrže sugestije, preporuke i akcije za izradu i implementaciju stručnih programa globalnog obrazovanja, koji se smatraju relevantnim obrazovnim odgovorima na izazove savremenog sveta.² Takvi sporazumi i deklaracije, *koji prenose čvrsto verovanje u obrazovni potencijal škole*, obuhvataju izvanredne izjave za globalno građanstvo koje sumiraju vrednosti i principe posmatrane kao temelj svetu gde saradnja među osobama jednakih prava i dostojanstva može konačno da bude činjenica.

² Edukatorima koji se bave načinom izrade i sprovođenja programa globalnog obrazovanja mogu da budu korisne ideje i sugestije iz nekoliko dokumenata koji se smatraju obrazovnim tekstovima u Aneksu na spisku kojise ne čini iscrpnim.

Edukatori treba da budu svesni da takve vrednosti i principi moraju stalno da se otkrivaju, menjaju i ističu kroz *proces učenja*. Donosioci odluka i edukatori takođe treba da budu veoma osetljivi na činjenicu da se ove vrednosti i principi ne mogu uzeti zdravo za gotovo kao univerzalne: to je veći izazov. Saosećanje sa različitim kulturnim perspektivama i njihovo vrednovanje u kontekstu sistema drugih vrednosti zahtevan je uslov globalnog obrazovanja.

Upućivanje na takvu međunarodnu dokumentaciju otkriva promene intelektualne i političke perspektive širom sveta poslednjih decenija i ilustruje činjenicu da razne fraze unapređene određenom aktivnošću međunarodnih organizacija (npr. ekološko obrazovanje, obrazovanje za ljudska prava, obrazovanje za mir, holističko obrazovanje, preventivno obrazovanje itd.) prenose na različite načine zajedničku svest o obrazovnim prioritetima koji su uskladu sa promenama u svetu u kojem živimo.

3. DEFINISANJE GLOBALNOG OBRAZOVANJA I GLOBALNOG UČENJA

Globalno obrazovanje³ kao pokret ideja i obrazovni trend se smatra stavom i odgovorom na povećanu globalizaciju u svakoj oblasti modernog života. Obim globalnog obrazovanja je stabilno porastao u poslednjih dvadeset godina. Američko i kanadsko iskustvo dalo je zamaha. Iako je različito od razvojnog obrazovanja, obrazovanja za ljudska prava i obrazovanja za mir, inter i multikulturalnog obrazovanja, globalno obrazovanje daje širu perspektivu onome na šta su se tradicionalno odnosile ove posebne obrazovne oblasti, i naglašava jake međuzavisnosti i veze između ekonomskih, tehnoloških, sociopolitičkih, demografskih i kulturnih aspekata društvenog života.

Edukatori koji se bave načinom na koji su pravljeni i sprovedeni programi globalnog obrazovanja mogu da imaju koristi od ideja i sugestija koje se nalaze u nekim dokumentima koji se smatraju edukativnim tekstovima u Aneksu na spisku koji se ne čini iscrpnim.

Globalno obrazovanje, *kao stil učenja i način razmišljanja*, ohrabruje ljude da identifikuju veze između lokalnog, regionalnog i svetskog nivoa i da rešavaju nejednakosti.

Bavi se sa četiri glavne oblasti istraživanja i aktivnosti:

- *Međuzavisnost u okviru globalnog obrazovanja*
- *Održivi razvoj*
- *Ekološka svest i briga*
- *Ljudska prava (uključujući antirasizam), demokratija, socijalna pravda i mir*

³ Definicija globalnog obrazovanja mora da se smatra otvorenom i instrumentalnom, u nastojanju da opiše konsenzualno jezgro ideja koje odražavaju razumevanje postojećih koncepata i praksi u određenom vremenskom periodu, pomažući nam da ih bolje prenesemo.

Globalno obrazovanje naglašava međudnos za čovečanstvo kao celinu i blisku vezu sa međunarodnim kontekstima. Ono rešava pitanja shodno interdisciplinarnom pristupu i daje centralnu važnost svim aspektima međuzavisnosti, na osnovu aktivnih i participativnih obrazovnih metoda.

Kao posebna obrazovna aktivnost, globalno obrazovanje je okarakterisano pre svega kroz interdisciplinarnost i njenim pristupom orijentisanim ka interkulturalnošću, kroz fokus na gore pomenutu temu i ciljeve učenja koji teže da razviju sposobnosti koje su potrebne globalnom građanstvu.

Unapređujući nove mogućnosti za obrazovanje, globalno obrazovanje se promovise kao *davanje uvida u fenomen globalizacije, omogućavajući sticanje i razvoj veština i sposobnosti koje su potrebne pojedincima da se prilagode izazovima društva koje se menja*. Globalno obrazovanje je, ne samo strategija omogućavanja ljudima da razumeju svet u kome živimo, nego i *poseban način aktivnosti za ponovno oblikovanje sveta, za pomaganje ljudskim bićima da napreduju na ličnom planu i da ojačaju svoje zajednice*.

Globalno obrazovanje se fokusira na globalno učenje koje razvija sposobnosti da se *razume, oseća i deluje protiv pozadine višestrukih međuzavisnosti i koje je okrenuto budućnosti*. Dok globalno učenje ne može da se postigne bez znanja specijaliste, sticanje znanja nije njegov najvažniji cilj. *Globalno učenje uglavnom ima za cilj da razvije sposobnosti za donošenje odluka o sopstvenom životu, za sposobno učešće u društvenoj praksi i za izražavanje solidarnosti sa onima čija su fundamentalna prava narušena*.

Globalno učenje se definiše kao sveobuhvatno, anticipativno, participativno, orijentisano na osobu, situaciono, zasnovano na podsticanju razmišljanja koje će se suočiti sa međuzavisnostima. To je vrsta učenja fokusirana na probleme, zasnovana na samomotivaciji i nezavisnom naporu.

Kao proces učenja, globalno obrazovanje razvija sposobnosti da se oseća, razmišlja, prosuđuje i deluje tako da mladi mogu da se suoče sa intelektualnim i emocionalnim izazovima globalnog postojanja⁴.

Globalno učenje ima za cilj da savlada tenzije, posebno one koje se događaju, podložno kontekstu, između:

- *globalizacije i lokalnog potencijala za akciju*
- *kompleksnosti i neizbežne preterane pojednostavljenosti*
- *univerzalnosti životnog iskustva i individualizacije*
- *nesigurnosti i potrebe za sigurnošću*
- *buduće orijentacije i suočavanja sa istorijski utvrđenim događajima i procesima*
- *sticanja znanja i razvoja društvenih sposobnosti*.

Globalno obrazovanje, kao perspektiva razmišljanja, prosuđivanja, osećanja i delovanja inkorporiše

⁴ Još postoji rizik da će globalno obrazovanje da skrene u milosrđe ili paternalistički pristup, što pokreće kliše i stereotipe naročito o zemljama Trećeg sveta i stvara ili održava sliku i stavove koji su pogrešni i opasni, s obzirom na potencijal i napor ovih zemalja za pristup polugama razvoja.

dimenzije učenja, životnog stila i akcije, naglašavajući odnos vrednosti i standarda za čovečanstvo u celini, stavljajući akcenat na međunarodne kontekste i omogućavajući deci da aktivno učestvuju u kreiranju svoje budućnosti.

4. CILJEVI

Globalno obrazovanje zadovoljava potrebe za obukom mladih ljudi i doprinosi njihovom moralnom obrazovanju pokušavajući da obezbedi dosledne i kompetentne odgovore na pitanja kao što su:

- *Na koje načine i u kom stepenu na naše živote utiče globalni proces, koji funkcioniše na lokalnom nivou i koliko smo toga svesni?*
- *Kako i u kojoj meri može lokalno da se utiče na globalne procese, od pristupa resursima do podela odgovornosti?*
- *Kako mogu da se obezbede održivi rast i održivo društvo sada i u budućnosti?*
- *Kako globalno-lokalna međuzavisnost može da se osmisli, a da globalizacija ne postane pretnja svemu što je lokalno?*
- *Kako možemo da izbegnemo globalizaciju koja ide u suprotnom pravcu kada su razlozi sebični i „pogrešni“?*
- *Kako mogu da se prevaziđu modeli obrazovanja koji su etnocentrični kada težimo očuvanju lokalnog identiteta u globalnoj perspektivi?*
- *Kako mogu da se identifikuju lokalni koncepti globalnog građanstva?*

Globalno obrazovanje ima za cilj pružanje orijentacije za sadašnji i budući svet. Da bi se razvile veštine za razumevanje sveta u kome živimo i za kompetentne i moralne aktivnosti u njemu, globalno obrazovanje mora da omogućiti:

- znanje drugih i prihvatanje života u pluralističkom svetu;
- svesnost činjenice da su globalni odnosi kompleksni i da moramo da razumemo globalizaciju iz različitih perspektiva;
- analizu toga kako globalni odnosi utiču na nas kroz odnos uzrok-posledica i svrha-sredstva;
- pristup i prihvatanje međuzavisnosti i interferencija koje oblikuju **naše lokalne, regionalne i nacionalne identitete u globalnom kontekstu;**
- razvoj interesa za pravdu, za deljenje prava i odgovornosti u perspektivi globalnog **građanstva;**
- otvaranje/menjanje formi učenja, uključujući i pismenost kritičkih medija;
- dokaz da ljudi mogu da utiču na živote kroz učešće protiv nepravde, eksploatacije i represije;

- spremnost na lične i grupne akcije;
- svesnost o implikacijama trenutnih izbora/odluka i akcija;

S obzirom na dimenzije *interkulturalnog obrazovanja* inkorporisanog u/pod globalno obrazovanje, smatramo da globalno obrazovanje sadrži četiri veće oblasti o umetnosti i znanju o zajedničkom životu na planeti Zemlji („Savoir vivre ensemble“):

- obrazovanje za empatiju** (*naučiti razumeti druge, naučiti staviti sebe na mesto drugih, uvideti problem očima drugih, biti empatičan prema drugima*)
- obrazovanje za solidarnost** (*razviti osećaj zajednice koja prevazilazi grupne, državne i rasne granice, raditi na/imati kampanju protiv nejednakosti i socijalne nepravde*)
- obrazovanje za uzajamno poštovanje i razumevanje** (*otvoriti se drugim kulturnim oblastima/svetovima, pozvati druge da učestvuju u/pridruže se vašoj kulturi*)
- obrazovanje protiv nacionalizma** (*otvoriti se za druge nacije, komunicirati, izbegavati stavove/izraze/ponašanja ukorenjena u predrasudama i stereotipima*).

Globalno obrazovanje proširuje vidike znanja i omogućava kritička razmišljanja o sopstvenom i tuđem identitetu i životnim stilovima i time *pomaže da se izbegnu pogrešna tumačenja i stereotipi*. Prosesi učenja naročito globalnog obrazovanja imaju za cilj da razviju trajni odnos *globalno-lokalno* u pokušaju da se zadovolji potreba da izgradimo svoj život delovanjem.

4.1 Telo znanja i procesi učenja

Znanje i svesnost o globalnim procesima nisu sami po sebi ciljevi. Oni nemaju smisla ako za cilj nemaju *razvijanje stavova i sposobnosti naklonjenih jačanju senzitivnosti i društvenom učešću kod mladih*.

Kroz specifično telo znanja učenika se mora predstaviti jezik i pitanja globalnog obrazovanja. Oni moraju da se suoče sa centralnim konceptima kao što su:

ljudska prava, svetska komunikacija, održiva budućnost, rad i zaposlenje, novi ekonomski savezi i novi blokovi moći, vrhovna vlast, razvoj, podela, međunarodna trgovina, rast populacije, pritisak resursa, uništenje i očuvanje životnog staništa, inkluzija, ekskluzija, masovno siromaštvo, migracije, nacionalizam naspram internacionalizma, sukobi, društveni pokreti, obrazovanje.

Činjenične situacije pružene učenicima treba da su supstantivne i proverljive, sve dok se povezuju različite kulturne, istorijske, rodne i ideološke perspektive. Dalje, treba da su praćene analizom implicitnih i eksplicitnih pretpostavki i vrednosti na kojima su te pretpostavke utemeljene. Globalno obrazovanje treba da naglasi strukturalne međuzavisnosti između severa i juga i između razvojnih trendova na severu i na jugu.

Procesi učenja, pre nego pružanje znanja kao takvog, treba da se bave integrisanjem stavova, veština i znanja, takođe uzimajući u obzir vezu između znanja i konteksta.

Telo znanja treba da bude osmišljeno da omogući učenicima da istražuju i koriste interdisciplinarne i međukurikularne veze koje obezbeđuje školski program (npr. veze između studija istorije i životne sredine, između geografije, istorije i građanskih i političkih studija, itd).

4.2 Stavovi i veštine

Donosioci političkih i obrazovnih odluka i edukatori moraju da razumeju potrebu za globalnim obrazovanjem i njegov potencijal. Školski programi jasno treba da promovišu stavove i ponašanja pogodna za prihvatanje i razvoj međuzavisnosti i saradnje među narodima. Duhovne, emocionalne i fizičke sposobnosti koje su danas neophodne da bi se savladala realnost i kompleksnosti naših života su intelektualni i socio-emocionalni instrumenti koji moraju da budu orijentisani ka globalizovanoj perspektivi zajedničkog života umetnosti i znanja.

Razvoj stavova i veština koje bi globalno obrazovanje trebalo da podržava i stimuliše čini da deca budu *sposobna da izbegavaju ravnodušnost i nedostatak brige*. Ono izbegava pojednostavljena i jednostrana razmišljanja koja čuvaju kliše, predrasude i stereotipe, i dozvoljavaju negativnim društvenim efektima da istraju. Cilj globalnog obrazovanja je da premosti jaz između znanja (i čak razumevanja) i odgovorne akcije pomažući mladim ljudima da razviju *političke veštine* i pouzdanost da ih koriste.

Sveobuhvatna nastojanja globalnog obrazovanja koja naglašavaju odnos između globalnih i lokalnih pitanja treba da omoguće učenicima da razviju i izraze svoju brigu za jednakost, socijalnu pravdu i lično i blagostanje životne sredine. Na taj način učenici treba da razvijaju stavove prema: toleranciji i poštovanju, solidarnosti, kolaboraciji i saradnji, fer takmičenju (konkurenciji), brizi, patriotizmu bez paternalizma ili nacionalizma.

Intelektualne veštine razvijene kroz globalno obrazovanje daju učenicima stručni pristup kompleksnim i međuzavisnim oblastima/aspektima ljudskih prava, održivog razvoja, mira, građanstva i životne sredine. One

treba da omoguće učenicima da shvate multi i interkulturalne dimenzije naših identiteta i kompleksnih međuzavisnosti savremenog života u njihovim pozitivnim ili negativnim primerima osmišljenim i ocenjenim u kontekstu. *Kritičko mišljenje i kritički pristupi* u suštini znače upoređivanje lokalnih i globalnih pojava i procesa i analiziranje njihovih uzroka i razloga. Učenici treba da koriste što je više moguće pristupe koji obuhvataju kontrast, poređenje, procenu i kritiku.

Učenici takođe treba da nauče da *koriste nove informacione tehnologije*, koje nas svakodnevno povezuju sa svetom. Posebno mesto treba dodeliti *kritičkoj pismenosti i kritičkoj analizi medija*, s obzirom na njihov potencijal da promovišu i podstaknu stereotipe i pogrešna tumačenja. Učenici će morati da razviju svoje *veštine društvene komunikacije, donošenja odluka i rešavanja konflikta*. Moraju da nauče da *dele odgovornosti, da prihvate različite perspektive kao izvor uzajamnog bogaćenja i osnaživanja*. Takve veštine su osnov za pristup i upotrebu strategija za učešće u lokalnim, nacionalnim i internacionalnim pitanjima. Ove veštine treba da razviju svest o međudnosima između ljudskih radnji i donošenja odluka. Takođe treba da pomognu kreativno prilagođavanje na promenu.

5. PEDAGOŠKI IZAZOVI

Uvođenje i promocija globalnog obrazovanja u školama, kao nova dimenzija učenja, može i treba da zahteva važne promene u kurikulumu sagledane kao dobre inovativne ili reformske aktivnosti.

Globalne aktivnosti se prepoznaju u pedagoškoj praksi kao među-kurikularni pristup, kao disciplinarni pristup sa posebnim naglaskom na aspekte globalizacije, ili kao posebni dodatni kurikularni projekti ili programi. Praktičari su shvatili potrebu za metodama i strategijama koje kombinuju osećanja, razmišljanja i radnje, kao i ravnotežu između igre i učenja, status učenika kao aktera-posmatrača, učenje i radnju kroz deljenje.

Razvijajući emocionalnu vrednost učenja pored kognitivne vrednosti, globalno obrazovanje se čvrsto oslanja na interaktivne tehnike koje pomažu da se sadržaj i forma učenja prilagode ciljevima globalnog obrazovanja.

Podučavanje i učenje o globalnim temama u formalnom obrazovanju stvaraju važne pedagoške izazove kao što je dole navedeno:

- *Kako može škola da uspe da stvori bliskost sa događajima, uzrocima i posledicama koje su geografski udaljene i kako može da neguje svest i stavove koji još generalno ne postoje na nivou donosioca odluka, niti kod većine naših medija?*

- *Kako globalno obrazovanje može da dizajnira značajne školske projekte koji se fokusiraju na lokalno-globalnoj interakciji ali nisu isključivo orijentisani na zajednicu?*
- *Kako može da se postigne balans između pribegavanja „konvencionalnim“ metodama tradicionalne pedagogije i novim metodologijama unapređenim modernim obrazovnim naukama, kao što su interaktivne strategije, partnerstvo ili projektni rad, saradnja, razmene i direktni međulični kontakti između škola i zemalja, i moderni sistemi komunikacije (faks, imejl, Internet)?*
- *Kako mogu da se povežu školske i vanškolske aktivnosti da omoguće uzajamno korisne interakcije koje sprečavaju školu da bude potpuno i veštački odvojena od porodice, zajednice i drugih socio-političkih uticaja sa potencijalnim obrazovnim dobrotima?*
- *Kad će globalno obrazovanje da bude uvršteno u školske programe?*

Ove izazove treba posmatrati u odnosu na sve što je povezano sa školskim aktivnostima, uključujući i nastavne materijale, konsultovanje i obuku.

Stava samo da, uz mnoge slučajeve dobre prakse, globalno obrazovanje je pokazalo svoj reformatorski potencijal i da, što se tiče obrazovanja, ne postoji jedna pedagogija, nego različite pedagogije prilagođene specifičnim kontekstima. Na taj način se kulturni i politički pluralizam kao princip globalnog obrazovanja u školskoj praksi pokazuje kao pedagoški pluralizam. Ovaj *pedagoški pluralizam* mora i učenicima da da glas u definiciji programa i specifičnih aktivnosti.

Čvrsto verujemo da će više diskusije i dalji dijalog između praktičara pomoći boljem znanju procesa kurikuluma i slučajeva dobre prakse iz celog sveta.

Globalno obrazovanje kao sredstvo intervencije širokog spektra mora da se promoviše u *posebnim sredinama za učenje, što omogućava postepeni razvoj smisla za radoznalost i zadovoljstva otkrića i omogućava da se stečeno znanje primeni u praksi.*

6. INSTITUCIONALNI IZAZOVI

Globalno obrazovanje njegovi predlagači i praktičari vide ne samo kao vredan izvor društvenog učenja i socijalizacije, nego i kao rezervoar *institucionalnih promena škole s ciljem da ono što se dešava unutra bude manje akademsko i bolje prilagođeno i integrisano promenama stvarnog života.*

Globalno obrazovanje se pojavljuje kao izazov i šansa za institucionalni razvoj škola, što znači potreba za otvorenijim i fleksibilnim kurikulumom, *kao i razvoj demokratske klime u školi i sredini za učenje.*

Stvaraoci obrazovne politike će morati da preispitaju ulogu škole koja pre nego što će da se posmatra kao instrument ovekovečavanja nacionalističkih ciljeva, *treba decu da otvori za svet perspektive i omogući im da žive zajedno u svetu otvarajući se za mogućnosti ali isto tako suočavajući se sa pretnjama ranije nepoznatim.*

Stvaraoci politike i školski organi su pozvani da daju institucionalnu podršku globalnom obrazovanju u školi:

- *Uvođenjem/stimulisanjem projekata i programa globalnog obrazovanja kroz formalni kurikulum;*
- *Omogućavanjem osnivanja i saradnje centara za globalno obrazovanje;*
- *Omogućavanjem mreža partnerstava između institucija i osoba severa i juga, školskih veza sa nacionalnim i internacionalnim centrima orijentisanim ka globalnom obrazovanju;*
- *Obezbeđivanjem usavršavanja profesora pre rada i na radu sa ciljem da se stimulišu profesori da uzmu učešća u pristupanju kulturi stručnog globalnog obrazovanja.*

Mnogi projekti globalnog obrazovanja su dokazali da različiti aspekti, kao što su prikupljanje sredstava ili partnerstvo, mogu da postanu opipljivi naročito ako postoji *saradnja sa javnim organima i sa nacionalnim i internacionalnim centrima specijalizovanim u globalnom obrazovanju.* Dobri primeri u tom cilju su zemlje kao što su Holandija, Švajcarska, Velika Britanija i Nemačka, gde već može da se priča o *tradiciji obimnog među-kurikularnog globalnog obrazovanja inkorporisanog u školske programe kroz napore i interese Ministarstava obrazovanja i određenih OCD specijalizovanih za razvoj kurikuluma.*

Delotvorno partnerstvo između lica i/ili institucija kao preduslov i ishod globalnog obrazovanja zavisi od *informacije, dokumentacije i mogućnosti finansiranja* čiji je pristup obezbeđen od strane specijalizovanih službi nacionalnih i internacionalnih centara koji su aktivni i nadležni u globalnom obrazovanju. *Centri za globalno obrazovanje moraju da pojačaju koordinaciju i protok ideja i informacija, orijentišući i tim predavača da inkorporišu akcione dimenzije globalnog obrazovanja u škole, dajući svojim školama distinktivni profil.*

Sa ciljem da se unapredi institucionalna podrška za uvođenje u formalni kurikulum sveobuhvatnih programa globalnog obrazovanja, snažno preporučujemo da se globalno obrazovanje inkorporiše u nacionalno, regionalno i lokalno zakonodavstvo i da se proizvedu kurikulumi i smernice za sve forme i nivoe škole, da bi omogućili predavačima i učenicima da razviju efikasne strategije za globalnu socijalizaciju i obrazovanje za globalno građanstvo.

Školski programi moraju da postanu dobar početak za celoživotno učenje, omogućavajući dugo i neprekidno obrazovno nastojanje kulturne tranzicije ka globalnom društvu (društvu globalnog učenja).

DODATAK

- Lista međunarodnih dokumenata relevantnih za promovisanje i podršku globalnom obrazovanju;
- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948) i Povelja Ujedinjenih nacija o ljudskim pravima;
- Evropska konvencija o ljudskim pravima i fundamentalnim slobodama (1950);
- Preporuka UNESKA (1974);
- Helsinški sporazumi (1975);
- Međunarodni dogovor o građanskim i političkim pravima (1976);
- Međunarodni dogovor o ekonomskim, društvenim i kulturnim pravima (1976);
- Preporuka Saveta Evrope br. 85/1985 o podučavanju i učenju o čoveku;
- Prava u školama;
- Deklaracija o pravima na razvoj (1986);
- Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima deteta (1989), npr. Član 29;
- Ugovor iz Mاستrihta (1992);
- Agenda 21 (Deklaracija u Riju – 1992) o održivom razvoju;
- Deklaracija u Beču predsednika država članica i Vlada država članica Saveta Evrope (1993);
- Deklaracija u Beču i Akcioni program usvojen 25. juna 1993. na Svetskoj konferenciji o ljudskim pravima;
- Rezolucija stalne konferencije evropskih ministara obrazovanja o demokratiji, ljudskim pravima i toleranciji (1994);
- Zaključci i preporuke evropske konferencije UNESKA o kurikulumu;
- Razvoj: građansko obrazovanje i istočna Evropa – Beč (1995);
- Nacrt integrisanog akcionog okvira obrazovanja za mir, ljudska prava i demokratiju, usvojen na Uneskovoј generalnoj konferenciji (1995);
- Rapport a l'UNESCO de la Commission internationale sur l'education pour le vingt et unieme siècle présidée par JACQUES DELORS: L'EDUCATION – UN TRESOR ST CACHE DEDANS, Editions Odile Jacobs, (1996)/ izveštaj Delorove komisije Unesku: „Obrazovanje u XXI veku“ – OBRAZOVANJE – Učenje – unutrašnje blago, (1996);

- *Beli papir Evropske komisije o obrazovanju i obuci (1996) na inicijativu Edit Kreson, komesarke za istraživanje, obrazovanje i obuku i Poriga Flina, komesara za zapošljavanje i socijalne poslove, u saradnji sa Martinom Bangemanom, komesarom za industriju, telekomunikacije i informacione tehnologije;*
- *Amsterdamski apel za sprečavanje sukoba i izgradnju mira. Akcioni plan za evropske lidere i građansko društvo (1997).*

Mnoge druge takve deklaracije, dogovori i preporuke postali su dostupni na međunarodnim sastancima, npr. onima o obrazovanju za životnu sredinu ili budućem obrazovanju organizovanim u Štokholmu 1972, Tbilisiju 1977, Kopenhagenu 1982, Moskvi 1987, Riju de Ženeiru 1992.

DOPRINOSI

Radna grupa za Smernice globalnog obrazovanja

Alisija Kabezudo

Eduktor za mir i ljudska prava. School of Education, University of Rosario, Argentina

Profesor na master studijama obrazovanja za mir. UN/University for Peace – UPEACE – San Hose, Kostarika

Kristos Kristidis

Školski savetnik, direktor edukativnog centra GAIA, Solun, Grčka

Valentina Demetriadou-Saltet

Profesorica u srednjoj školi, stalni asistent sekretara – Ministry of Education and Culture, Kipar

Franc Halbartšlager

Profesor u srednjoj školi, Rukovodilac u Odseku za obrazovanje Südwind Agentur, Austrija

Đorđeta-Paula Mihaj

Profesorica u srednjoj školi, školski inspektor za formalno i neformalno obrazovanje, Rumunija

Uz podršku i doprinos mreže Nedelje globalnog obrazovanja.

MENTORI:

Kvasi Boateng – One World Week, Gana

Marten Kortjens – Policy Officer Education, European Youth Forum

Dakmara Džordžesku – Koordinator programa (tehnička pomoć/razvoj nastavnog programa), UNESCO International Bureau of Education (IBE)

Medi Jubert - Chargée de mission Coopération internationale pour le Conseil National de l'Enseignement Agricole Privé (CNEAP) í Paris

Nuno da Silva – honorarni predavač, portugalski Nacionalni Savet za mlade; član udruženja trenera Saveta Evrope, Evropskog foruma za mlade i EU SALTO kurseva evropskog građanstva; koordinator obuka globalnog obrazovanja na kursevima za trenere u okviru NSC Univerziteta za mlade i obrazovanje.

Ingrid Vilson – profesorica; direktorica Intercultural Development Education and Arts Services, Južni Vels; Upravnica Nedelje jednog sveta, UK

Koordinator i pisac projekta: Migel Karvalho da Silva

Prelom i dizajn korica i teksta: Luca Padovani

Štampa: West štamparija, Novi Sad

Izdavač: Centar Sever-Jug Saveta Evrope – 2008

Prvo izdanje: 2008

Dopunjena verzija: 2010

*Mišljenja izražena u ovom radu su odgovornost autora
i ona nužno ne odražavaju zvaničnu politiku Saveta Evrope.*

North-South Centre of the Council of Europe

Rua de São Caetano, n°32

1200-829 Lisbon, Portugal

Tel.: + 351 213 584 030

Fax: + 351 213 584 072

www.nscentre.org – www.coe.int

Smernice za globalno obrazovanje

– priručnik za edukatore kako bi razumeli i sprovodili globalno obrazovanje

Naslov u originalu: Global Education Guidelines

– a handbook for educators to understand and implement global education

Izdanje za Srbiju:

Centar za omladinski rad

Narodnog fronta 35/28

Novi Sad

Prevod: Nataša Tomić i Stefania Stanču

Lektura i korektura: Nataša Tomić i Stefania Stanču

Izdavanje publikacije su finansijski omogućili Savet Evrope.

Novi Sad, decembar 2015.